

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2021

Vladimír Hovorka

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

„Democratic backsliding“ ve Venezuele

Bakalářská práce

Autor:

Vladimír Hovorka

Studijní program:

B6701 Politologie

Studijní obor:

Politologie

Forma studia:

Prezenční

Vedoucí práce:

doc. Mgr. Karel Kouba, PhD, M.A.

Hradec Králové

2021

Zadání bakalářské práce

Autor:	Vladimír Hovorka
Studium:	F18BP0080
Studijní program:	B6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie
Název bakalářské práce:	"Democratic backsliding" ve Venezuele
Název bakalářské práce AJ:	Democratic backsliding in Venezuela

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá Venezuelskou politickou krizí, která vznikla za vlády Nicoláse Madura (2013-2020). Zmíněnou krizi zkoumá skrze teorii "democratic backsliding". Tento termín obecně označuje proces, při kterém dochází ke snižování úrovně demokracie, což může mít za následek tranzici demokracie v autoritářský režim. V dnešní době k erozi demokracie dochází především mírovými a pomalými kroky, které vedou k institucionálním změnám a omezení konkurenceschopnosti opozice. Mezi takové kroky se řadí oslabování systému brzd a protivah (checks and balances), kdy moc výkonná posiluje svoji pozici na úkor legislativy a soudnictví nebo narušování rovnosti a svobody voleb (zastařování voličů, vládní moc nad médii aj.). V případě Venezuely mluvíme o zřetelně autoritářském státě, důležitým faktorem, ale je, že indexy (viz. Freedom House) udávají, že kvalita demokracie ve Venezuele dále upadá. Z toho důvodu tato práce pracuje s konceptem "democratic backsliding", aby zjistila, k jak hluboké erozi vůbec došlo. Pokud totiž dochází k dalšímu "democratic backsliding", v již autoritářském státě, pak tento fakt může naznačovat hned několik skutečností. Další eroze totiž může znamenat, že se aktuální režim cítí ohrožen a snaží si zajistit budoucí vítězství ve volbách, nebo značí budoucí možnost redemokratizace. Jelikož se v případě Venezuely potýkáme spíše s první možností, tak tento výzkum chce zviditelnit překážky, které brání opozici v převzetí moci. Zároveň na základě těchto dat je možné dále zkoumat, jaké jsou šance pro Juana Guaidóa, aby nasměroval Venezuelu zpět k demokracii.

Corrales, J. (2015). "The Authoritarian Resurgence: Autocratic Legalism in Venezuela." *Journal of Democracy*. Volume 26. Č. 2, 37-51. Dostupné na: [doi:10.1353/jod.2015.0031](https://doi.org/10.1353/jod.2015.0031).

Romero, Carlos A., & Mijares, Víctor M. (2016). "From Chávez to Maduro: Continuity and Change in Venezuelan Foreign Policy." *Contexto Internacional*, 38(1), 165-201. Dostupné na: <https://dx.doi.org/10.1590/S0102-8529.2016380100005>

Sullivan, M. P. (n.d.). Venezuelan Opposition Wins December 2015 Legislative Elections. CRS INSIGHT dostupné na: <https://fas.org/sgp/crs/row/IN10404.pdf>

Bermeo, Nancy. (2016). "On Democratic Backsliding." *Journal of Democracy*. Volume 27. č. 1, 5-19. Dostupné na: <https://sites.unimi.it/carbone/wp-content/uploads/2018/04/Democratic-backsliding-Bermeo-JOD-2016.pdf>

Coker, Trudie. (2014). "Dimensions of Democracy in Contemporary Venezuela." *Social Justice*, Volume 40. č. 4, 88-105. Dostupné na: https://www.jstor.org/stable/pdf/24361612.pdf?ab_segments=0%252Fbasic_search%252Fcontrol&refreqid=excelsior%3Aa2950d3079f411b973fd5540d9b0f359

Suhr, Henning. (2016). "Run Down: Venezuela's Road to Ruin." *Rise and Fall of Regional Powers*, 57-70. dostupné na: www.jstor.org/stable/resrep10116.6

Maya, Margarita López. (2014). "Venezuela: The Political Crisis of Post-Chavismo." *Social Justice*, Volume 40. č.4 (134), 68-87. Dostupné na: www.jstor.org/stable/24361611 .

Gamboa, Laura. (2017). "Opposition at the Margins: Strategies against the Erosion of Democracy in Colombia and Venezuela." *Comparative Politics*, Volume 49. č. 4, 457-477. Dostupné na: www.jstor.org/stable/2633098

Stavrakakis, Yannis. (2016). "Contemporary Left-Wing Populism in Latin America: Leadership, Horizontalism, and Postdemocracy in Chávez's Venezuela." *Latin American Politics and Society*. Volume 58. č. 3, 51-76. Dostupné na: www.jstor.org/stable/24766056 Freedom House. <https://freedomhouse.org/country/venezuela/freedom-world/2020>

Gonzalez, Juan S. (2019). "The Venezuelan Crisis and Salvador Allende's Glasses." *PRISM*. Volume 8.č. 1, 2019, 40-55. Dostupné na: www.jstor.org/stable/26597309

Garantující pracoviště:

Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce:

doc. Mgr. Karel Kouba, Ph.D., M.A.

Datum zadání závěrečné práce:

30.5.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením doc. Mgr. Karla Kouby, Ph.D., M.A. samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Chrudimi dne 9.7.2021

Poděkování

Rád bych poděkoval doc. Mgr. Karlovi Koubovi, Ph.D., M.A. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce

Anotace

HOVORKA, VLADIMÍR. „*Democratic backsliding*“ ve Venezuele. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2021, 61 str. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá Venezuelskou politickou krizí, která vznikla za vlády Nicoláse Madura (2013-2020). Zmíněnou krizi zkoumá skrze teorii „democratic backsliding“. Tento termín obecně označuje proces, při kterém dochází ke snižování úrovně demokracie, což může mít za následek tranzici demokracie v autoritářský režim. V dnešní době k erozi demokracie dochází především mírovými a pomalými kroky, které vedou k institucionálním změnám a omezení konkurenceschopnosti opozice. Mezi takové kroky se řadí oslabování systému brzd a protivah (checks and balances), kdy moc výkonná posiluje svoji pozici na úkor legislativy a soudnictví nebo narušování rovnosti a svobody voleb (zastařování voličů, vládní moc nad médii aj.). V případě Venezuely mluvíme o zřetelně autoritářském státě, důležitým faktorem, ale je, že indexy (viz. Freedom House) udávají, že kvalita demokracie ve Venezuele dále upadá. Z toho důvodu tato práce pracuje s konceptem „democratic backsliding“, aby zjistila, k jak hluboké erozi vůbec došlo. Pokud totiž dochází k dalšímu "democratic backsliding", v již autoritářském státě, pak tento fakt může naznačovat hned několik skutečností. Další eroze totiž může znamenat, že se aktuální režim cítí ohrožen a snaží si zajistit budoucí vítězství ve volbách, nebo značí budoucí možnost redemokratizace. Jelikož se v případě Venezuely potýkáme spíše s první možností, tak tento výzkum chce zviditelnit překážky, které brání opozici v převzetí moci. Zároveň na základě těchto dat je možné dále zkoumat, jaké jsou šance pro Juana Guaidóa, aby nasměroval Venezuelu zpět k demokracii.

Klíčová slova

Venezuela, Nicolás Maduro, democratic backsliding, demokracie

Annotation

HOVORKA, VLADIMÍR, „*Democratic backsliding*“ *ve Venezuele*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2021, 61 str. Bakalářská práce.

This thesis focuses on the Venezuelan political crisis that arose under Nicolás Maduro (2013-2020). The Crisis is explored by the theory of democratic backsliding. The term of democratic backsliding generally refers to a process in which the level of democracy is reduced, which may result in the transformation of democracy into an authoritarian regime. Nowadays, the erosion of democracy occurs mainly through peaceful and slow steps, leading to institutional changes and a reduction in the competitiveness of the opposition. Such steps include weakening the system of checks and balances, whereby the executive strengthens its position at the expense of legislation and the judiciary, or undermining equality and freedom of elections (voter intimidation, government power over the media etc). In the case of Venezuela, we are talking about a clearly authoritarian state, but the important thing is that indices (see. Freedom House) indicates that the quality of democracy in Venezuela continues to decline. That's why this work uses the concept of "democratic backsliding" to determine how deep the erosion occurred in the first place. If there is another democratic backsliding in an already authoritarian state, then this fact may indicate several things. Further erosion may mean that the current regime feels threatened and seeks to secure a future election victory, or it may indicate a future possibility of re-democratization. As we are faced with the first option in the case of Venezuela, this research seeks to raise the awareness of the obstacles that prevent the opposition from taking power. At the same time, on the basis of these data, it is possible to continue to explore the chances for Juan Guaidó to steer Venezuela back towards democracy.

Key words

Venezuela, Nicolás Maduro, democratic backsliding, democracy

Obsah

Seznam zkratk	10
Úvod	11
1. Democratic backsliding	17
1.1. Teorie Nancy Bermeo.....	17
1.2. Teorie Davida Waldnera a Ellen Lust	20
2. Venezuela za Cháveze	24
3. Justice.....	27
3.1 Shrnutí.....	30
4. Média	32
4.1 Shrnutí.....	36
5. Volby	38
5.1 Prezidentské volby 2013	40
5.2 Parlamentní volby 2015	42
5.2.1 Odvolací referendum 2016	45
5.3 Volby do Národního ústavodárného shromáždění	47
5.4 Prezidentské volby 2018	48
5.5 Shrnutí.....	50
Závěr.....	53
Prameny a literatura	56
Literatura.....	56
Prameny	58
Seznam tabulek a grafů.....	61

Seznam zkratek

- MUD** (Mesa de la Unidad Democrática) - Kulatý stůl demokratické jednoty
- IPU** (Inter-parliamentary union) - Meziparlamentní unie
- PSUV** (Partido Socialista Unido de Venezuela) - Sjednocená socialistická strana Venezuely
- IACHR** (Inter-American Commission on Human Rights)
- CEPAZ** (Centro de Justicia y Paz) - Centrum pro spravedlnost a mír
- AD** (Acción Democrática) - Demokratická akce
- COPEI** (Comité de Organización Político Electoral Independiente) - Nezávislý volební politický organizační výbor
- URD** (Unión Republicana Democrática) - Demokratický republikánský svaz
- MVR** (Movimiento Quinta República) - Hnutí páté republiky
- ANC** (Asamblea Nacional Constituyente) - Národní ústavodárné shromáždění
- PDVSA** (Petroleos de Venezuela) - Venezuelská ropná společnost
- TSJ** (Tribunal Supremo de Justicia) - Nejvyšší soudní dvůr
- ICJ** (International Commission of Jurists) - Mezinárodní komise právníků
- CNE** (Consejo Nacional Electoral) - Národní volební rada
- OAS** (Organization of American States) - Organizace amerických států
- UNASUR** (Unión de Naciones Suramericanas) - Unie jihoamerických národů
- GPP** (Gran Polo Patriótico Simón Bolívar) - Velký vlastenecký pól
- AN** (Asamblea Nacional) - Národní shromáždění
- EPRS** (European Parliamentary Research Service) - Výzkumná služba Evropského parlamentu
- CVJPTP** (Comisión de la Verdad, Justicia, Paz y Tranquilidad Pública) - Komise pro pravdu, spravedlnost, mír a veřejný klid

Úvod

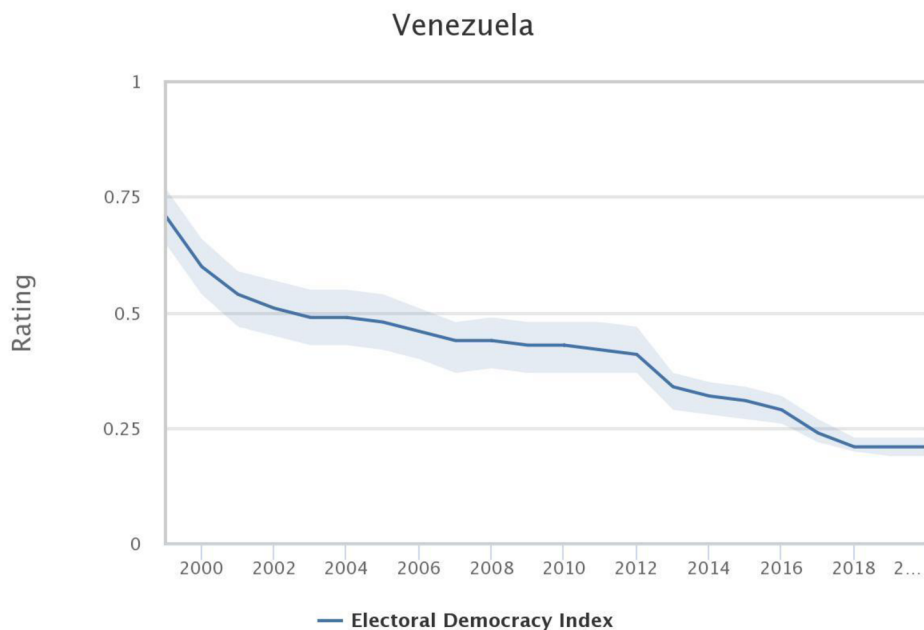
Žijeme v době, kdy demokracie pomalu, ale jistě upadá. Sledujeme čím dál větší nárůst režimů, jež se vydávají za demokratické, avšak jedná se pouze o fasádu, kterou maskují své taktiky diktatury. Fenomén demokratické eroze se v posledních letech objevuje stále častěji a nevyhýbá se ani těm zemím, které lze považovat za dlouhodobé a silně konsolidované demokracie, jako je Maďarsko, Polsko nebo i Spojené státy americké. Z důvodu tohoto úpadku je zapotřebí se zmíněnou problematikou zabírat, aby vyšlo najevo, jak k takovému jevu dochází a co ho spouští.

Ačkoliv se na první pohled může zdát, že se pády demokracií budou od sebe velmi lišit, nemusí tomu nutně tak být. V dnešní době málokdy dojde k otevřenému ozbrojenému převratu, a o to je menší šance takového převratu je v konsolidované demokracii. Jedná se o přesný opak. Většina demokracií zažívá rozpad zevnitř, tzn. pomalé podrývání demokratických institucí, a to rukama zvolených prezidentů nebo premiérů. Nejčastěji dochází k erozi velmi pomalu, nenápadnými a stěží sledovatelnými kroky (Levitsky, Ziblatt, 2018:19).

Mnoho prací se doteď věnovalo charakterizování venezuelského režimu a jeho komparaci v různých časových etapách (Vališková, Bílek, 2020). Stejně tak mnoho studií zkoumalo, jak za dlouhé vlády Huga Cháveze (1999–2013) došlo k úpadku venezuelské demokracie (Brewer-Carías, 2018), i přes to, že tomuto období předcházela třetí vlna demokratizace¹ (viz. Huntington, 2008). Během svého prezidentství si Hugo Chávez dokázal vybudovat silný kult osobnosti, který mu napomohl k postupnému upevňování jeho moci (Maya, 2014:69). Nakonec se kdysi demokratická Venezuela začala posouvat na pomezí hybridních režimů a ve výsledku se stala kompetitivním autoritarismem (Levitsky, Loxton, 2013; Weyland, 2013). V roce 2013 však došlo ke smrti Huga Cháveze a jeho nástupcem se stal Nicolás Maduro (2013 – dodnes). Od nástupu nového prezidenta pak dochází k dalšímu poklesu demokracie.

¹ Tato vlna se dotkla mnoha států Latinské Ameriky (např. Argentiny, Bolívie, Peru), Venezuely se však demokratizační vlna příliš netýkala a jak lze pozorovat na jejím následném vývoji, její úroveň demokracie naopak začala degradovat.

Graf 1 – Pokles demokratického indexu Venezuely

Zdroj: v-dem.net

Highcharts.com | V-Dem data version 11.0

Pokles úrovně demokracie lze sledovat teorií tzv. Demokratického backslidingu. Zmíněná teorie zkoumá změny, které obecně negativním způsobem ovlivňují soutěživost voleb, lidské svobody a odpovědnost, a to jak na vertikální, tak horizontální úrovni (Lust, Waldner, 2018:95). Tato bakalářská práce se tedy zaměřuje na politický režim Nicoláse Madura a dává si za úkol popsat projevy demokratické eroze za jeho vlády. Jedná se tedy o kvalitativní výzkum, jež aplikuje teorii demokratického backslidingu na případu Venezuely. Samotná metodika proto odpovídá interpretující případové studii. Cílem je vysvětlit viditelný úpadek úrovně venezuelské demokracie použitím zmíněné teorie. Ve výsledku tato práce nabídne souhrn praktik, které autoritářští vůdci (v tomto případě Nicolás Maduro) používají k upevnění své moci, a tedy podryvání demokratického zřízení státu. Shromážděná data z této práce následně mohou být následně využita v dalších komparativních studiích, popřípadě studiích, které chtějí testovat hypotézy o podobnosti průběhu demokratické eroze na jiných příkladech.

Jedním z hlavních důvodů pro vybrání příkladu Venezuely je její aktuální politická situace a rozsáhlá krize, do které se ponořila po nástupu Nicoláse Madura. Za jeho vlády se země dostala do velmi vážných politických a ekonomických

problémů, jejichž výsledkem je závažný nedostatek základních potravin a zboží pro obyvatele (John, 2018:5). Navíc je i sledovatelný silný pokles podpory ideologie chavismo, kterou Hugo Chávez vybudoval. Tyto události obnovily snahy opozice, ale i obyčejných lidí, tento režim svrhnout, je důležité je podotknout, že legální cestou, tzn. volbami. V legislativních volbách, které proběhly 6. prosince 2015, došlo k volebnímu vítězství opoziční koalice MUD (IPU, 2018). Režim po prakticky patnácti letech zažil porážku, jež by mohla ohrozit jeho existenci. Na základě nových snah opozičních stran obrátit Venezuelu zpět na cestu demokracie, se Nicolás Maduro uchýlil k mnohem rapidnější autokratizaci (Pantoulas, McCoy, 2019:392). Tento fakt vysvětluje i mnohem rychlejší propad úrovně demokracie, který je sledovatelný právě po volbách do Národního shromáždění v roce 2015 (viz. Graf 1). Práce má proto za úkol popsat projevy demokratické eroze, čímž vysvětluje pokles demokratického indexu za vlády Nicoláse Madura (2013 – dodnes) a zároveň odpovídá na výzkumnou otázku: „Jak se projevuje demokratický backsliding na příkladu Venezuely?“ Celý proces popisu bude postupovat podle modelu demokratické eroze, jež vytvořili autoři Levitsky a Ziblatt pro svoji studii ve knize *Jak umírá demokracie*. Výhodou tohoto modelu je, že vychází ze základních aspektů liberální demokracie, jež definoval například Larry Diamond (Diamond, 2008). To znamená, že pokud je liberální demokracie definována nezávislým soudnictvím a férovými volbami (Diamond, 2008:22), pak tento model sleduje loajlnost soudů režimu a změny ve volebním systému, které zvýhodňují vládnoucí stranu.

Celý model je dělen na tři kroky, které popisují jednotlivé fáze, skrze něž dochází k podryvání demokratických institucí. Dle autorů je prvním cílem úřadující vlády převzít kontrolu nad “rozhodčími” orgány, které mají za úkol nestranně dohlížet na dodržování práv a svobod občanů. Patří mezi ně soudy, policie, ale také daňové úřady a další (Levitsky, Ziblatt, 2018:111). Cílem tohoto kroku pak je získat právo na stranu vlády, což následně může být použito jako nástroj k potrestání opozice a ochraně spojenců. K získání loajlnosti těchto institucí je použito praktik jako je vydírání, podplácení, navyšování počtu soudců (tzv. “court packing”), vytváření nových institucí, nenápadné vyhazování politicky nezávislých úředníků, aj. (Levitsky, Ziblatt, 2018:112-113).

V druhém kroku dochází k cílení na nepřátele režimu, tzn. na politiky z opozičních stran, vlivné podnikatele, ale i média a intelektuální osoby. Důležité je zmínit, že co se týče autoritářských států, tak nedochází ke kompletnímu odstranění odpůrců režimu, ale spíše k jejich umlčení. K tomu je využito podplácení, zastrašování a jiných metod (Levitsky, Ziblatt, 2018:116). Podstatné však je, že tento krok je možný pouze tehdy, pokud se vládnoucí elitě již podařilo převzít kontrolu nad “dozorčími” orgány, k čemuž dochází v první fázi. Bez jejich předešlé kontroly by totiž vládnoucí strana neoplývala žádnou legální cestou k represí oponentů (Levitsky, Ziblatt, 2018:117).

Třetí krok je posledním, ale také zřejmě tím nejzásadnějším. Dochází totiž k zásahu do základních principů demokracie, jelikož vládnoucí strana provádí změny v “pravidlech hry”. Tyto změny jsou provedeny skrze reformy ústavy, legislativních tělesech a volebního systému (Levitsky, Ziblatt, 2018:124). Cílem je konsolidovat vládnoucí elitu u moci. Tež sem patří i praktiky jako garrymandering, změny ve volebních pravidlech, aj. Ty pak zajistit přetrvávající dominanci vládnoucí strany (Levitsky, Ziblatt, 2018:125). V této fázi je volební systém natolik přetvořený, že prakticky zaručuje vítězství autoritářské vládě, aniž by bylo zapotřebí volebních podvodů.

Tabulka 1 – Model demokratické eroze

Kroky	Cíl
1. ovládnutí “rozhodčích” orgánů	Získání kontroly nad institucemi, které vymáhají právo
2. Cílené útoky na opozici	Umlčet všechny nepřátele režimu skrze uplácení, vydírání, represe aj.
3. Změna “pravidel hry”	Reforma ústavy, legislativních orgánů, volebního systému atd.

Zdroj: Levitsky S. a Ziblatt D. z knihy Jak umírá demokracie, vlastní zpracování

První kapitola práce je věnována otázce teorie demokratické eroze a jejímu definování. Velmi obecně se jedná o teorii, která sleduje erozi základních prvků demokracie. Samotný význam demokratického backslidingu je ale velmi široký a při jeho konceptualizaci nastává mnoho problémů. Může totiž označovat jevy jako zhroucení demokracie, oslabování demokratických institucí, ale také proces nastolení autoritářského režimu. Problémem tedy je, že se jedná o velmi odlišné procesy, což

dělá demokratický backsliding těžce definovatelným. Například Nancy Bermeo přispěla svým shrnutím projevů demokratického backslidingu. Autorka rozlišuje celkem šest různých forem demokratické eroze, od rychlých převratů (coup d'état) až po pomalou a sotva viditelnou erozi provedenou skrze demokratické instituce (Bermeo, 2016:5). Ačkoliv se jedná o empirickou studii, jež poukazuje na taktiky, které jsou využívány k demokratické erozi, tak její analýza neobsahuje žádný obecný rámec, jež by usměrňoval trasování projevů demokratického backslidingu. Druhou významnou prací je pojetí demokratické eroze autory D. Waldnera a E. Lust. Ti se především zabývají komplexností zkoumání tohoto jevu a přichází s teorií "ohnisek", ve kterých lze sledovat projevy tohoto fenoménu (Waldner, Lust, 2015). Zároveň diskutují i o řadě různých hypotéz, jež mohou testovat vliv různých proměnných na úroveň demokracie. Problémem však stále zůstává, že ani jejich práce nenavrhuje žádný obecný postup při zkoumání demokratického backslidingu. Z toho důvodu tato studie používá model, jež vytvořili autoři Levitsky a Ziblatt. Zmíněné teorie však nabízejí podrobnější obecný popis projevů demokratické eroze, a to v různých oblastech demokracie, proto jsou velmi podstatné.

V druhé části krátce představím politický vývoj od roku 1999 do 2013. Jelikož se tato práce zaměřuje na režim, kterému dal vzniknout Hugo Chávez, pak vidím jako velmi podstatné si přiblížit stav Venezuely za jeho vlády. Nicolás Maduro totiž v mnoha ohledech využívá nástrojů, jež vytvořil jeho předchůdce a nadále je rozšiřuje.

V třetí části pak bude aplikován teoretický model na příklad Venezuely. Celá práce je limitována časovým obdobím, na které se zaměřuje, tzn. vláda Nicoláse Madura (2013 – dodnes). Z toho důvodu nebude možné popsat začátek procesu demokratické eroze, jež bezpochyby začal po zvolení Huga Cháveze. Avšak díky krátkému zvolenému období je možné se zaměřit na problematiku více do hloubky. Jelikož tato bakalářská práce pracuje s modelem autorů Levitsky a Ziblatt, tak i subjekty zkoumání odpovídají tomuto modelu, tzn. že se zaměřím na soudnictví, média, volby, volební legislativu a změny v ústavě (popřípadě její porušování). Dle těchto parametrů bude práce dále dělena do několika kapitol, přičemž každá z nich se bude vždy věnovat jednomu zkoumanému subjektu. Nejdříve se tedy pozastavím u toho, jak vládnoucí strana převzala kontrolu nad institucemi a následně je využila k cíleným útokům na opozici, což v modelu procesu demokratické eroze odpovídá

krokům 1 a 2 (viz. Tabulka 1). Skrze třetí krok popíšu změny v “pravidlech hry”, jež mají za cíl udržet vládnoucí stranu u moci. V mnoha případech režim má již kontrolu nad důležitými institucemi, avšak i přesto budou zmíněny, jelikož jejich působení na fungování a akceschopnost opozice je pro tuto práci relevantní. Nejdříve přiblížím nejvyšší soud, tedy jak jej režim ovládl a jaké nástroje používá k potlačení opozice. Druhým subjektem zkoumání je útok na nezávislost médií. Zde bude sledováno, kdo média vlastní, popřípadě jaký vysílací čas má Madurova strana PSUV (Partido Socialista Unido de Venezuela) v porovnání s opoziční koalicí MUD (Mesa de la Unidad Democrática). Dále bude i porovnáno, kolik kritiky je v médiích na ně mířeno. Jelikož poslední oblast zkoumání (tj. volby, změny volební legislativy, změny a porušování ústavy) se týká stejného kroku, tzn. změny v “pravidlech hry”, tak budou sledovány současně.

Tato bakalářská práce čerpá především z anglických zdrojů, a to jak z monografií, odborných článků, tak i světových médií. Další oporou práce jsou zprávy, jež byly publikovány různými organizacemi (Freedom House 2020; The Carter Center, 2013; IACHR, 2017; United Nations, 2019; CEPAZ, 2015). Co se týče dosavadního výzkumu na téma Venezuely, tak již vyšla řada studií, která se zaměřuje na charakterizaci nebo změnu režimu (viz. Valíšková, Bílek, 2020; Buben, Dvořáková, Němec 2012), popřípadě řeší pouze dílčí problémy demokratické eroze (viz. Corrales, 2020; Schneemayer, 2019; Corrales & Bergen, 2015).

1. Democratic backsliding

V posledních letech bylo možné pozorovat vznik mnohých režimů, které samy sebe nazývaly demokratickými, možná se tak i tvářily, ale realita je zcela jiná. Ve skutečnosti se jedná o režimy nacházející se v tzv. *šedé zóně*. To jsou státy, které používají strukturu demokracie a jejích institucí pro vytvoření “demokratické fasády”, která slouží především ke skrytí nerovného nastavení politické hry uvnitř. Tento trend můžeme přičítat sílící krizi demokracie a častému selhání její konsolidace v mimoevropských regionech, to má následně za následek růst vlivu populistických stran a návrat autoritářských režimů.

Kvůli stále častějšímu projevu, se demokratický backsliding stal velmi diskutovaným a zkoumaným tématem. V posledních letech vzniklo mnoho prací zabývajících se tímto tématem (Levitsky, Ziblatt, 2018; Waldner, Lust, 2018; Bermeo, 2016), avšak kvůli své rozsáhlosti je stále složité vytvořit jednotný teoretický rámec, který by zcela přesně vystihoval, jak tento fenomén funguje, a jak jej odlišit například od demokratické dekonsolidace.

Z toho důvodu budou přiblížena dvě různá podání teorie demokratické eroze. První z nich byla vytvořená Nancy Bermeo. Jedná se o obecnou teorii, která rozlišuje druhy demokratického backslidingu a popisuje jejich projev. Druhý koncept, na rozdíl od Nancy Bermeo, se více zabývá metodikou a definuje přesněji jednotlivá ohniska a projevy demokratického backslidingu. (Waldner, Lust 2015).

1.1. Teorie Nancy Bermeo

Americká politoložka Nancy Bermeo tento pojem definuje jako: *“státem vedené oslabování nebo přímo eliminaci jakýkoliv politických institucí, které zachovávají zrovna existující demokracii”* (Bermeo 2016:5). Taková definice je velmi obsáhlá, jelikož počítá se všemi politickými aktéry, institucemi a vztahy mezi nimi, avšak vynechává další prvky, které jsou postaveny na základě svobody jako informovanost veřejnosti, svoboda slova, shromažďování, protestu aj. Autorka totiž nijak samotnou demokracii nedefinuje, respektive nepracuje s žádnou z minimálních

definice demokracie. Některé zmíněné zásady jsou, ale brány v potaz v několika z typů backslidingu, které autorka popisuje.

Nancy Bermeo přichází celkem se šesti druhy projevů tohoto fenoménu, ty pak lze rozdělit na nové a staré. Sama autorka upozorňuje na fakt, že první tři projevy jsou spíše otázkou starších režimů a jejich výskyt není v dnešní době příliš obvyklý (Bermeo 2016:7), proto budou zmíněny pouze ty, které je možné vztáhnout na dnešní dobu a lze z nich těžit pro tuto práci. Mezi nejčastější způsoby projevu úpadku demokracie patří tyto:

- **Promissory coups (příslibové převraty)**
- **Executive aggrandizement (posílení exekutivy)**
- **Manipulating elections strategically (strategické manipulace s volbami)**

Příslibové převraty se vyznačují svržením vlády s tím, že je tento čin ospravedlněn příslibem brzkých svobodných voleb a zlepšením, nebo v některých případech obnovením, demokratického zřízení (Bermeo 16:8). Autorka též poukazuje na fakt, že se podíl tohoto typu převratu zvýšil, a to několikanásobně. Též je důležité zmínit, že ve většině případů nedošlo k okamžitým volbám, jak bylo slíbeno, přičemž pokud k volbám po různě dlouhých intervalech došlo, tak v nich byli zastánci převratu zvýhodněni. Navíc, jak ze všeho vyplývá, příslib obnovení, či jakéhokoliv zlepšení demokracie, je dodržen velmi zřídka.

Dalším typem backslidingu, kterému se Nancy Bermeo věnuje, je **navyšování moci exekutivy**. Jedná se o nejvíce zvláštní projev backslidingu, alespoň co se týče jeho charakteru a průběhu. Jedná se o velmi častou formu demokratické eroze, kde nedochází k výměně vládnoucí elity. Jedná se tedy o dlouhý proces přeměny. Zakládá si totiž na postupném oslabování systému brzd a protiváh a pomalých přeměn institucionálního rázu, které mají za cíl eliminovat jakoukoliv akceschopnost opozičních aktérů (Bermeo 2016:10). K tomuto rozkládání demokratických institucí dochází legálními způsoby, nejčastěji skrze nově zvolená ústavní shromáždění a referenda. Dalším způsobem je obsazení důležitých pozic v jurisdikci a legislativě příznivci vládnoucí strany. To vše za účelem zisku kontroly nad zmíněnými tělesy. Tímto způsobem dochází k vytvoření iluze, že ke všem změnám dochází skrze demokratická rozhodnutí. Kromě soudů jsou častým cílem média a s nimi spojená

svoboda slova. Mnoho režimů upravuje právní rámec tak, aby mohl perzekuovat novináře, kteří se vyslovují proti vládě. V některých případech rovnou obsazují posty v televizních radách, čímž získávají prostor k zavedení cenzury na jakékoliv témata, která režimu nevyhovují. Média v tomto ohledu často nemají na vybranou, jelikož jsou vlastněné buď státem nebo jiným subjektem, který je na stát navázán, proto jsou často novináři stavěni před otázku, zdali si chtějí ponechat práci, nebo chtějí psát pravdu (Bermeo, 2016:11).

Posledním typem demokratického backslidingu, který bude zmíněn je **strategická manipulace s volbami**. Jedná se o projev, který je v poslední letech na vzestupu a často se pojí s výše zmíněným typem, navyšováním moci exekutivy. Tento akt rozkládání demokracie lze popsat jako: *“řadu akcí, jež mají za úkol naklonit soutěž ve prospěch již zavedených subjektů”* (Bermeo 2016:13). Mezi tyto akce patří omezování přístupu k médiím, využívání státních zdrojů k financování kampaní vládnoucí strany, ale také i zasahování do volebních komisí, či změn volebního práva. A to vše je provedeno způsobem, aby volby jako takové se i nadále zdály být legitimní, svobodné a rovné. Strategická volební manipulace se od např. Podvodu přímo ve volební den liší především svou dlouhodobou připraveností, a především málokdy porušuje zákony, alespoň jakkoliv závažně (Tamtéž). Strategická je především v ohledu k mezinárodním pozorovatelským misím, ale často i domácím subjektům. Probíhá totiž s vysokou opatrností a nenápadností, aby nebylo vládu za co kritizovat (Tamtéž).

S ohledem na toto dělení je zapotřebí zmínit, že společně s postupující globalizací se vyvíjejí i praktiky autoritářských vůdců. V dnešní době se málokdy setkáme s násilným a krvavým převratem, naopak, k rozkladu demokracie dochází velmi pomalým a zdoluhavým způsobem. Místo tříštění demokratických zásad jsme svědky pomalé eroze, která začíná postupným odmítáním těchto principů. Což má za následek přechod k neliberální demokracii nebo přímo vytvoření autoritářského režimu, kde opozice je tvrdě perzekuována.

1.2. Teorie Davida Waldnera a Ellen Lust

Jak bylo naznačeno v úvodu, druhou vybranou teorií je demokratický backsliding v podání Davida Waldnera a Ellen Lust. Autoři sami rozlišují mezi demokratickou erozí uvnitř demokracie, jež chápou jako úpadek kvality samotné demokracie, ale také uvnitř autokracií, což definují jako úpadek demokratických kvalit vlády (Waldner, Lust, 2015:2). Obecně demokratický backsliding chápou jako jakékoliv změny, které negativně zasahují do soutěživosti voleb, lidské svobody nebo do odpovědnosti. Tuto odpovědnost pak ještě dělí na horizontální a vertikální (Lust, Waldner, 2018:95). Důležité si je také uvědomit silnou provázanost těchto oblastí, to znamená, že pokud je narušena jedna, pak lze očekávat, že zákonitě dojde k narušení i ostatních dvou.

D. Waldner i E. Lust též poukazují na podobnost tohoto fenoménu s ostatními jevy jako je demokratické zhroucení nebo změn režimu (Waldner, Lust, 2015:6). Z toho důvodu také demokratickou erozi považují za velmi komplexní pojem, který je velmi těžce uchopitelný, což se také projevuje v jeho zkoumání. Navíc upozorňují, že ve velmi zvláštních případech se nejedná o zcela negativní jev, jelikož se může stát, že i když je možné demokratický backsliding pozorovat, tak jeho výsledkem může být i konsolidace samotné demokracie (Waldner, Lust, 2015:6).

Zároveň, jak již bylo několikrát zmíněno, se autoři zabývají problémem, který souvisí s metodikou u demokratického backslidingu. Velmi totiž záleží na výběru indikátorů. Jelikož se s různými atributy projevuje zcela jinak, dále se může lišit i intenzitou, jakou oslabuje demokracii. Dalším rozhodujícím faktorem může být i vládnoucí strana, to znamená, levice nebo pravice (Waldner, Lust, 2015:7). Lust a Waldner, s ohledem na všechny různorodé přístupy k demokratické erozi, přichází se svojí teorií, kde rozlišují celkem šest teoretických rodin, které popisují ohniska vzniku demokratického backslidingu. Těmito teoriemi, respektive ohnisky jsou:

1. **političtí lídři** (political leaders),
2. **politická kultura** (political culture),
3. **politické instituce** (political institutions),
4. **politická ekonomie** (political economy),

5. sociální struktura a politické koalice (social structure and political coalitions)

6. mezinárodní faktory (international factors)

Ve své teorii rozlišují různé spouštěče, ale také jestli jde o změny, které nastaly v krátkém nebo naopak dlouhém čase. Mimo jiné zdůrazňují i to, že politické reformy nemusí být prosazovány pouze vládnoucí elitou, ale mohou být vyžadovány i ze strany občanů. Další příčiny jsou pak institucionálního a systematického charakteru. První, jak již název napovídá, se projevuje na politických institucích. Druhý je pak sledovatelný spíše v ekonomice nebo kultuře.

Pokud se tedy přesunu k jednotlivým ohniskům, tak prvním zmíněným je **politické vůdcovství**, čímž není myšlena pouze účast ve vládě, ale spíše samotná pozice politického vůdce, popřípadě osoba, která tuto pozici zastává. Důležitými prvky jsou pak osobnost tohoto vůdce, jeho schopnost rozhodování a charisma (Waldner, Lust,2015:10).

Dalším ohniskem, které autoři rozlišují, je **politická kultura**. V této oblasti se na politické změny hledí skrze obecné postoje a názory, díky kterým lze hodnotit, jaké chování je společensky přijatelné, a které nikoliv. Kultura je dědění, získává se od učitelů, z interakcí s jinými jedinci a celkově z minulosti (Waldner, Lust, 2015:10). Samozřejmě, kultura a její dědictví se společně s časem mění, avšak to není vysloveně problém, jelikož tyto změny jsou velmi pomalé a lze očekávat, že během výzkumu nedojde k žádným významným změnám (Waldner, Lust,2015:11).

Třetím ohniskem, kde může dojít k demokratickému backslidingu, jsou **politické instituce**. Samotné ohnisko pak autoři Waldner a Lust dále dělí na jednotlivé oblasti, ve kterých se eroze může projevit. Prvním je vertikální odpovědnost společně s reprezentativností. Druhou oblastí je horizontální odpovědnost, kam patří především dělba moci, jež vede k úpadku demokracie zevnitř samotného systému. Třetí, a poslední, oblastí je efektivita vlády, popřípadě její výkon. Je tedy zapotřebí, aby demokratické instituce byly schopné zamezovat politickým krizím, jež by mohly vést k ospravedlnění nedemokratických kroků (Waldner, Lust,2015:11). Pro tento typ projevu lze zároveň vzít v potaz i určitý vztah k politickému systému země. K institucionálním změnám dojde spíše v prezidentském systému nežli v parlamentní

demokracii. Zároveň tento druh demokratické eroze nejčastěji zahajuje politický vůdce nebo strana, která si chce naklonit instituce na svoji stranu. Zpravidla se jedná o proces krátkodobý s prakticky okamžitým účinkem (Waldner, Lust,2015:11).

Čtvrtým pozorovatelným ohniskem je tzv. **politická ekonomie**. Tu lze chápat jako vzájemný vztah mezi politikou a ekonomikou, přičemž je důležitý způsob, jakým se navzájem ovlivňují. V tomto případě se mnoho dat, jak lze předpokládat, odvozuje z politických faktorů. Ačkoliv mohou být v celku proměnlivé, tak generují spoustu dat, se kterými lze pracovat (Waldner, Lust,2015:12). To zároveň může být lehce problematické, jelikož velmi závisí, které proměnné jsou vybrány. Zároveň zde neexistuje jediná “správná” odpověď, proto se jedná o velmi komplexní práci, kde se spousta podobných výzkumů může ve výsledku zcela lišit (Waldner, Lust,2015:13).

Ohnisko **sociální struktury** a politických koalic se oproti předešlým velmi liší, jelikož rozlišuje lidi jakožto různé jedince, popřípadě seskupení, a nikoliv jako jednu velkou homogenní skupinu. V těchto seskupeních pak dochází k různým konfliktům a politickým vazbám. Tyto vazby a konflikty jsou následně založeny nebo ovlivňovány řadou buď ekonomických, sociokulturních nebo etnických faktorů (Waldner, Lust,2015:13). Na základě těchto faktorů pak dochází ke tvorbě zájmových skupin, které mohou prosazovat různé zájmy, jejichž výsledkem může být podkopání právního pilíře demokratického státu.

Dalším důležitým bodem této teorie jsou **politické koalice**, jelikož i diktátor potřebuje podporu a loajalitu alespoň některých členů bezpečnostních sil, ale také klíčových osob z vlády. Jednotliví občané pak v tomto případě hrají roli zdrojů, ať už finančních nebo volebních hlasů. Těmto jednotlivcům je následně výměnou umožněn přístup k vládou spravovaným zdrojům (Waldner, Lust, 2015:14).

Posledním ohniskem, které Waldner a Lust rozeznávají, jsou **mezinárodní faktory**. Ty samotné často prostupují všemi ostatními ohnisky, jež byly zmíněny. Jedná se o proces, který zahajuje nějaký vnější vliv, a který nějakým způsobem působí na domácí aktéry s cílem ovlivnit jejich chování. Jelikož existují různé nástroje vnější intervence, tak se může jednat o proces dlouhodobý i krátkodobý, institucionální i systémový. V dané chvíli totiž záleží od dostupných prostředků a jejich účinnosti, respektive jestli se vyplatí, nebo ne (Waldner, Lust,2015:13).

Dále se autoři zabývají i řadou velmi obecných teorií a rozlišují je od hypotéz, které ve své práci zmiňují a ukazují, jak se mohou projevovat. Příkladem může být vztah mezi obchodem s naftou a úrovní demokracie, vliv soudnictví na demokracii nebo kvalita prezidentských a konstitucionálních demokracií (Waldner, Lust, 2015:54). Uvedením tohoto příkladu chci poukázat, že podobných otázek, jež se vztahují k problematice demokratického backslidingu je mnoho a tato práce není schopná je obsáhnout všechny, proto se zaměřím pouze na některé vybrané.

2. Venezuela za Cháveze

Od pádu diktátorského režimu v roce 1958, kterému vládl Marcos Peres Jiménez, byl venezuelský politický systém ovlivněn paktem Punto Fijo. Zkráceně řečeno, jednalo o dohodu mezi třemi nejdůležitějšími politickými stranami (AD, COPEI, URD), jejíž podstatou bylo zajistit demokratičnost nadcházejících voleb a budoucího vývoje Venezuely. Problémem bylo, že tento pakt nadále silně provazoval politický systém s cenou ropy na trhu.

V 80. letech dochází k výraznému poklesu ceny ropy, což vedlo k ekonomickému kolapsu. V roce 1989 stávající prezident, Carlos Andrés Pérez, v odpovědi na kritickou situaci začíná zavádět řadu neoliberalních reforem, které se však nepotkaly s přílišnou oblibou mezi venezuelským obyvatelstvem (Villa, 2005:156). Kvůli ekonomické krizi se pak začala projevovat i politická nestabilita země. Celá situace se vyostřila po událostech, které jsou známy jako *Caracaso*. Jednalo se o demonstrace nejchudších částí obyvatelstva proti vládě a jejím reformám. Mimo jiné mnoho lidí označovalo vládu i se samotným prezidentem Pérezem za zkorumpovanou. Proti protestům však byla nasazena armáda a ve výsledku až několik stovek demonstrantů přišlo o život. Rozsah politické krize Venezuely byl v dalších letech podtržen i neúspěšným vojenským pučem, který vedl podplukovník Hugo Chávez (Suhr, 2016:58).

Po svém propuštění Hugo Chávez opustil myšlenku provedení coup d'état a místo toho se rozhodl Venezuelu změnit skrze politiku. Proto založil stranu vystupující pod zkratkou MVR (*Movimiento Quinta República*). Jeho cílem bylo využít značného zklamání občanů z politiky puntofijismu. Navíc, díky předešlému pokusu o puč se těšil široké popularitě. Díky své radikálnosti se z osobnosti Huga Cháveze stává symbol změny, po které mnozí voliči volají.

Díky politickému diskurzu a extrémní nedůvěře lidí v tradiční strany dochází k tomu, že Hugo Chávez v roce 1998 vyhrává prezidentské volby, a to se ziskem 58 % hlasů (Villa, 2005:156). Svého úřadu se ujímá roku 1999 a ještě téhož roku spouští proces slíbených a rozsáhlých institucionálních změn Venezuely. Jedním z prvních kroků je vyhlášení voleb do nově ustanoveného národního ústavodárného

shromáždění, které má za cíl sepsat novou ústavu země. Orgán ANC je po volbách² obsazen převážně stoupenci Cháveze (Villa, 2005:162). Nová ústava je schválena již v prosinci 1999 a přináší mnohé změny. Kromě toho, že velmi koncentrovala moc v ruce prezidenta, tak ke stávající legislativní, exekutivní a soudní moci přidává další dvě — občanskou a volební. Dále pak ruší horní komoru parlamentu, čímž jej přetváří v unikamerální.

Celý tento proces lze vysvětlit skrze politické vůdcovství a politickou kulturu, tak jak tyto ohniska popsala teorie E. Lust a D. Waldner. Hugo Chávez byl velmi silnou osobností oplývající charismatem, což oslovilo mnoho venezuelských občanů. Navíc zde panovalo velké zklamání z tradičních stran, čehož Chávez dokázal úspěšně využít. Co se týče politické kultury, tak celá idea chavisma je postavena na symbolu Simóna Bolívara, generála, který bojoval za nezávislost Latinské Ameriky. Hugo Chávez na tomto odkazu zakládal celou svoji politiku, tzv. bolívarská revoluce.

Od zavedení nové ústavy mezi nové pravomoci prezidenta patřily i tzv. povolovací zákony, jež Chávezovi umožňovaly vydávat zákony jakéhokoliv druhu. Čehož také využil a během prvního roku svého funkčního období vydal na 49 těchto zákonů³, jež následně byly schváleny Národním shromážděním (Gamboa, 2017:465). Chávezovo jednání budilo značné obavy a otázky, a to nejen u opozice, ale i u střední vrstvy obyvatelstva. Kolem roku 2000 byla ve Venezuele vysoká nezaměstnanost a mnozí si přáli, aby jejich země znovu prosperovala z obchodu s ropou, tak jako v 70. letech. Došlo tedy k vysoké polarizaci obyvatelstva, jež následně vedla v roce 2002 k pokusu o svržení Huga Cháveze. Za prezidenta se však postavila velká řada občanů z chudých poměrů, ale i ozbrojené složky a napomohly Chávezovi se opět ujmout moci (Coker, 2014:97). V roce 2004 pak bylo uspořádáno referendum na odvolání prezidenta, to však bylo neúspěšné (59, 1 % hlasů bylo pro setrvání Cháveze v úřadu prezidenta). Tomuto výsledku zřejmě i přispěl fakt, že neúspěšný ozbrojený převrat dal jeho vládě větší legitimitu.

² Stoupencům chavisma se podařilo obsadit 125 křesel Národního ústavodárného shromáždění, kdežto opozice získala pouze 6 (Villa, 2005:162).

³ Jejich cílem bylo oslabit soukromé vlastnictví, a naopak zesílit státní kontrolu nad PDVSA (Gamboa, 2017:465).

Bylo by nepřesné Huga Cháveze označovat za autoritáře hned od jeho nastoupení do funkce prezidenta. Přeci jen byl zvolen v rovných a férových volbách. Eroze demokracie začíná spíše až po pokusu o převrat v roce 2002 a neúspěšném odvolacím referendu z 2004. Až po těchto událostech začíná být Chávezův režim represivní, a to především skrze zneužívání státních zdrojů, médií a manipulaci s volebními pravidly. Největší výhodou nově vznikajícího autoritářského režimu spočívala v široké oblibě a silnému charismatu jeho vůdce, Huga Cháveze. Za léta své vlády si dokázal kolem sebe vybudovat kult osobnosti (Stavrakakis, Kioupkiolis, Katsambekis, Nikisianis, Siomos, 2016:61). Tyto podmínky⁴ prezidentovi Chávezovi dovolili, aby vytvořil režim, jež experti na hybridní režimy označují za kompetitivní autoritarismus. Za jeho mandátu tedy dochází k postupné erozi demokracie, především skrze ovládnutí soudů, represe opozičních politiků a k vládě kritických médií.

Většina nástrojů autoritářské vlády však byla implementována již v ústavě z roku 1999. Mezi nejpodstatnější z nich pak patří způsob jmenování soudců do Nejvyššího soudu a instituce Národní volební rady, jež je zakotvena právě v této ústavě. Tyto dva příklady zmiňuji především z toho důvodu, že jejich vliv se nejvíce projevuje za vlády Chávezem osobně vybraného nástupce, Nicoláse Madura.

⁴ Důležité je zmínit, že velký vliv na vývoj situace ve Venezuele měla i strategie opozice jež v roce 2005 volby bojkotovala, čímž Chávezově straně dovolila převzít naprostou kontrolu nad Národním shromážděním (Romero, Mijares, 2016:187).

3. Justice

Ve správně fungující demokracii je státní moc dělena na tři základní složky: legislativu, exekutivu a na justici. Na tomto principu následně stojí systém brzd a protiváh, což je mechanismus, který má zajistit rovnováhu v tomto dělení, aby nehrozilo, že se jedna ze složek stane příliš dominantní a nemohla tedy ohrozit demokratické zřízení státu. Samotná justice pak v tomto systému hraje důležitou roli, jelikož interpretuje zákony a dohlíží na ústavnost.

Snahu o ovládnutí instituce nejvyššího soudu lze pozorovat již od zavedení nové ústavy v roce 1999 Hugem Chávezem. V té době bylo mnoho venezuelských občanů zklamáno přetrvávajícím systémem *Punto Fijo* a z toho důvodu byly radikální změny v demokratickém nastavení vítány. Nikdo však zřejmě neočekával, že přepsání ústavy bude prvním krokem k tomu, aby se z Venezuely stal autoritářský režim. Nová ústava totiž kromě zrušení senátu, čímž dříve dvojkomorový parlament přeměnila na jednokomorový, zrušila orgán Nejvyššího soudu a nahradila ho novým, Nejvyšším soudním dvorem (Tribunal Supremo de Justicia, zkráceně TSJ). Ačkoliv soudní instituce byla možná vytvořena v souladu s demokratickými principy, pak to samé nelze tvrdit o jmenování jednotlivých soudců. Tento proces lze popsat i teorií demokratické eroze skrze navyšování moci exekutivy, kterou popsala Nancy Bermeo (Bermeo, 2016).

Samotná ústava nijak neudává maximální počet soudců, pouze stanovuje funkční období na dvanáct let. Jednotliví kandidáti jsou jmenováni Výborem pro jmenování soudců (Comité de Postulaciones Judiciales). O jmenovaných kandidátek následně v druhém kole rozhoduje Občanský výbor (Poder Ciudadano). O takto jmenovaných kandidátech následně hlasuje Národní shromáždění (Ústava Venezuely, 1999:71). Ke zvolení je pak zapotřebí dvou třetinové většiny, avšak při dlouhotrvající neshodě je možné, aby nový soudce byl jmenován prostou většinou (tedy 50 % plus jeden hlas). Takto nastavený systém jmenování nových soudců Nejvyššího soudu je velmi nebezpečný, jelikož naprosto podléhá Národnímu shromáždění, tudíž se jedná o silně politizovaný proces. Toho v následných letech bylo využito PSUV ke kompletnímu ovládnutí TSJ.

Problémy s takto nastaveným jmenováním soudců se začaly projevovat prakticky ihned. V roce 2004 byla nezávislost Nejvyššího soudního dvora postupně podrývána skrze navyšování počtu soudců, a to z původních 20 na 32. Zároveň došlo i k rezignaci některých stávajících soudců, což vládnoucí straně umožnilo jmenovat 17 nových loajálních soudců (IACHR, 2009:51). Tyto rezignace nebyly nijak náhodné, jedná se o taktiku, která má zajistit, aby mohlo Národní shromáždění jmenovat co nejvíce loajálních soudců. Pokud by totiž některý soudce sloužil celých 12 let svého funkčního období, pak by se mohlo stát, že v případě ovládnutí Národního shromáždění opozicí, by režim mohl ztratit kontrolu i nad Nejvyšším soudem.

Kromě samotného jmenování soudců, si vládnoucí strana PSUV zaručuje jejich poslušnost i jinými způsoby. Většina soudců je totiž jmenována pouze dočasně, což znamená, že nemají žádnou záruku, že by ve svém úřadu setrvali. Přechodné soudce totiž může kdykoliv odvolat soudní komise, jež funguje pod správou Nejvyššího soudu. Dle zprávy ICJ, v některých letech bylo až 80 % venezuelských soudců jmenováno pouze dočasně (ICJ, 2017:23). Tímto způsobem může režim soudce vydírat, popřípadě je dle potřeby obměňovat.

Těmito postupnými kroky PSUV získalo kontrolu nejen nad TSJ, ale i celou soudní soustavou. Z justice se již v této době stává nástroj, k perzekuování oponentů na všech úrovních. Ačkoliv se systém jmenování soudců do instituce Nejvyššího soudu týká především vlády Huga Cháveze, považují za velmi důležité jej zmínit, jelikož tohoto nástroje Nicolás Maduro silně využívá.

Po parlamentních volbách v roce 2015 dochází k začátku konstituční krize, ve které velkou roli hraje právě Nejvyšší soudní dvůr. Ve volbách vyhrává opoziční koalice MUD, což pro režim znamená, že ztrácí kontrolu nad jedním z nejdůležitějších orgánů, tedy nad Národním shromážděním. Nicolás Maduro obratem využil zavedeného systému a skrze taktiky rezignace a možnost navýšit počet soudců, jmenoval do funkce 13 nových soudců do instituce TSJ (IACHR, 2017:49). Tímto způsobem bylo zajištěno, že i přes to, že opozice ovládla legislativní těleso Národního shromáždění, tak loajálnost Nejvyššího soudního dvora zůstane nenarušená.

Díky TSJ, který je pod kontrolou PSUV, byl Maduro schopný bojkotovat všechny legislativní kroky, jež by mohly ohrozit jeho vládu. Všechny zákony, jež

schválilo Národní shromáždění, byly přezkoumávány Nejvyšším soudem z pohledu ústavnosti, čímž došlo ke zpomalování celého procesu přijímání zákonů (ICJ, 2017:25). Zároveň od prosince 2015 TSJ vydává rozhodnutí, která postupně zbavují Národní shromáždění jeho ústavních pravomocí, jež následně přebírá institut Nejvyššího soudu. V následujících měsících, tzn. V průběhu roku 2016, též ruší hned několik zákonů, mezi nimiž je i zákon o amnestii a národní rehabilitaci. Dále dochází k odebrání parlamentní imunity a také přenesl řadu pravomocí z legislativní moci na moc výkonnou (ICJ, 2017:26).

Navíc, v návaznosti na deklarace, jež byly zveřejněny Národním shromážděním, Nejvyšší soud rozhodl, že se opoziční poslanci dopustili zločinu vlastizrady. Současně mnoho starostů, jež sympatizovali s opozicí, bylo propuštěno z jejich úřadu nebo pozatýkáno, a to na základě rozhodnutí Nejvyššího soudu, který rozhodl, že zmínění starostové neuposlechli výzvu k zamezení protivládních protestů (ICJ, 2017:26).

Mezi takto perzekuované starosty patří i starosta obce San Cristóbal del Táchira, Daniel Ceballos. Již od roku 2014 ve zmíněném městě probíhaly protesty, během kterých došlo k blokadě několika silnic a cest (Wallace, 2014). Krátce po protestech došlo k zatčení Daniela Cellabose a následně byl obviněn z podporování rebelie a konspirace (CEPAZ, 2015:39).

V následujících letech, tj. 2016-2017, bylo jednání Národního shromáždění označeno za pohrdavé, což znamená, že parlament naprosto ztratil své pravomoci. Následně Nejvyšší soud zrušil platnost všech odhlasovaných zákonů a aktů. Důležité je podotknout, že TSJ k takovému jednání nemá žádné právo a tímto rozhodnutí zcela narušuje principy oddělenosti a nezávislosti jednotlivých složek moci. Mimo jiné došlo na základě údajných volebních podvodů i k suspendování tří opozičních poslanců, čímž opoziční koalice MUD ztratila dvoutřetinovou většinu v parlamentu (IACHR, 2017:59).

Takto omezená působnost Národního shromáždění dovolila, aby dne 1. května 2017 prezident Nicolás Maduro oznámil, že svolává Ústavodárné shromáždění s cílem vytvoření nové ústavy, která má napomoci k znovuzavedení klidu a míru ve Venezuele (IACHR, 2017:67). Za normálních okolností je k podobnému kroku ústavou

vyžadováno referendum. K žádnému referendu však nedošlo, jelikož Maduro celou proceduru obešel skrze prezidentský dekret. Proti tomuto kroku se vyslovila i Benátská komise (Venice Commission, 2017), jejíž posudek označil podobné jednání za protiústavní. Navíc, instituce, které by měly na tato rozhodnutí dohlížet, tj. Nejvyšší soud a CNE (*Consejo Nacional Electoral*) jsou pod naprostou kontrolou režimu.

Kromě Nejvyššího soudu však důležitou roli hraje i vojenský soud, který je využíván jako nástroj pro terorizaci civilního obyvatelstva. Přitom se jedná o hrubé porušení mezinárodního práva, jež označuje podobné chování za neakceptovatelné. I přesto však ve Venezuele, v návaznosti na protesty proti Madurovi, roste počet případů, kdy jsou protestanti postaveni před vojenský soud. Takto zatčení civilisté jsou následně odsouzeni za údajnou iniciaci rebelie či útok na veřejného činitele (Amnesty International, 2017).

3.1 Shrnutí

Jak dříve za Cháveze, tak nyní za Madura, je justiční systém využíván k represím opozičních lídrů. Nejčastěji dochází ke svévolnému zatýkání na základě údajných obvinění z různých zločinů, aniž by byly předloženy jakékoliv důkazy. Mimo jiné většina soudních řízení porušuje nespočet principů, jimiž by se měly soudy řídit, tzn. že není brán ohled na presumpci nevinný nebo je odpíráno právo na obhajobu, což je v rozporu s lidskými právy a svobodami jedince, ale i samotné ústavy Venezuely.

Příkladem takového zacházení může být zatčení opozičního lídra Leopolda Lopeze, jež čelí obvinění z podněcování násilí, terorismu, žhářství a poškození veřejného majetku (CEPAZ, 2015:15). K dalším represím, kromě zatýkání, patří i propuštění z veřejných funkcí, tak jak tomu proběhlo v případech bývalého starosty Daniela Ceballose nebo Marie Coriny Machadové (CEPAZ, 2015:17). V mnoha jiných případech Nejvyšší soud zneužil své pravomoci a odebral imunitu poslancům Národního shromáždění, čímž bylo umožněno jejich trestní stíhání.

Největšího nedemokratického zásahu se však Nejvyšší soud dopustil až po volbách do Národního shromáždění v roce 2015. V tomto období podnikl řadu politicky motivovaných kroků, které byly učiněny ve prospěch vládnoucí PSUV. Mezi ty nejzásadnější patří:

1. Rozhodnutí o vyloučení tří opozičních poslanců z Národního shromáždění, čímž koalice MUD přichází o dvoutřetinovou většinu.
2. Schválení stavu ekonomické pohotovosti a zmocňovacího dekretu, o kterýž žádal prezident Nicolás Maduro.
3. Omezení legislativních pravomocí Národního shromáždění
4. Zrušení zákona o amnestii a státní rehabilitaci, jež měl zajistit propuštění politických vězňů.
5. TSJ označila jednání Národního shromáždění za pohrdavé, čímž AN bylo zcela paralyzované. Zároveň tím Nejvyšší soud převzal legislativní pravomoci.

(EPRS, 2017:4)

Demokratické eroze v případě soudního systému bylo dosaženo skrze způsob, kterým jsou soudci do Nejvyššího soudu jmenováni. Volení soudců spadá pod instituci Národního shromáždění, jež znamená, že každá volba soudce je ovlivněna politikou. To vedlo k tomu, že za dlouholeté vlády PSUV došlo k získání naprosté kontroly soudnictví. Navíc, systém jmenování soudců na přechodnou dobu režimu zaručuje, že může kdykoliv soudce vyměnit. Kvůli absenci jakýkoliv záruk jsou soudci velmi lehce vydíratelní. Takto nastavená pravidla pak neumožňují žádnou nestrannost ani nezávislost. Nejvyšší soud se ve Venezuele stal pouhým nástrojem režimu k represii všech nepřátel.

4. Média

Mimo dělby moci a správně fungujícího systému brzd a protiváh je pro liberální demokracii nutné, aby zde existovala i nezávislá, konkurenční, ale především nestranná média. Ty totiž, pokud jsou skutečně nezávislá, plní funkci dozorce (někdy jsou též označovány jako tzv. hlídací pes demokracie). Svým působením jsou schopna odhalovat korupci, skandály aj. Navíc hrají podstatnou roli jakožto poskytovatele informací veřejnosti, čímž mohou ovlivňovat rozhodovací procesy u nespočtu občanů.

V případě Venezuely však nezávislí novináři pracují pod přísným dohledem státu a často jsou za svoji práci cílem vydírání a fyzických útoků. Koncem roku 2019 většina novin (př. *El Impulso*, *La Nación*, *El Nuevo País*, *Diario Católico*⁵ atd.) byla přenesena do digitální formy, a to z důvodu nedostatku potřeb k tisku. Například noviny *El Nacional* byly nuceny snížit svůj denní tisk ze 100 000 kusů na pouhých 30 000. Papír je sice možné importovat, avšak cena je až několikanásobně vyšší a většina novin si to nemůže dovolit (IMS, 2016:14). Jiné noviny zase od nástupu Nicoláse Madura změnilly celé vedení redakcí, což vedlo k drastickým změnám v jejich obsahu. Příkladem může být deník *Ultimas Noticias*, jehož novým manažerem se stal politik se silnými vazbami k vládě. Podobným procesem si prošlo až 25 dalších médií. To nakonec vedlo k postupnému umlčení velkého množství kritických novinářů (IMS, 2016:16).

V online podobě je však pro režim mnohem jednodušší kontrolovat tok informací (Freedom House 2020). Navíc je pro mnoho novin má v online podobě problém s generováním dostatečného zisku pro udržení jejich provozu. Od začátku Madurovi vlády lze pozorovat cílené útoky na nezávislost médií a novinářů⁶. Většina restrikcí je implementována skrze státem vlastněnou CANTV, což je dodavatel internetových a telefonních služeb (Freedom House 2020).

⁵ Zmíněné noviny dlouhodobě trpěly nedostatkem papíru. Dalším problémem bylo, že většina tiskáren je vlastněná státem, čímž docházelo k pravidelnému ovlivňování toku informací. Nakonec byly nuceny přejít na online verzi (IACHR, 2017:170).

⁶ V 1998 bylo ve Venezuele na 89 novin, všechny byly soukromé a nezávislé. Průběhu roku 2014 se počet novin rozrostl na 102, z kterých pouze 56 % bylo soukromých, 8 % bylo vlastněno státem, dalších 15 % bylo provládních a 22 % je nejasných, tzn. že jde o příliš malé redakce nebo nejsou dostupné online, čímž není možné zjistit jejich orientaci (Corrales, 2015:41).

Zároveň, aby mohl režim perzekuovat legální cestou, tak v 2017 byl prosazen zákon, jež umožňuje trestat kohokoliv, kdo šíří informace, které jsou z pohledu režimu označeny za nesnášenlivé (Freedom House 2020). Kromě těchto zákonů, jež útočí na svobodu slova, je využíváno i řady dalších nástrojů. Již od vlády Cháveze je běžné, že dochází k zabavování vybavení redakcí soukromých televizí, ale i malých médií. Tohoto postupu je užíváno i za Madura, např. Od ledna roku 2021 vláda potlačuje právo svobody slova, tím že zabavuje vybavení, obviňuje, podrobuje auditům či jinak znemožňuje práci médiím jako *Efecto Cocuyo* nebo *El Pitazo* (Human Rights Watch, 2021).

Navíc provládní média jsou zvýhodňována, jelikož pouze ty mohou čerpat státní příspěvky. Co se týče dostupnosti, tak státní média jsou veřejnosti mnohem dostupnější, jelikož ve většině případů jsou jejich služby poskytovány zdarma (Corrales, 2015:40). Tyto kroky postupně vedou ke zvyšující hegemonii v oblasti médií. Už v roce 2014, tedy na začátku Madurovi vlády, pouze necelých 40 % televizních kanálů spadalo do kategorie nezávislých médií (Corrales, 2015:41).

Určitý problém pak představují i tzv. *cadenas*. Jedná se o pravomoc prezidenta, jenž mu umožňuje kdykoliv a na jak dlouho uzná za vhodné přerušit vysílání všech komunikačních médií, tj. televizí, rádií a rozhlasů, a následně může tento prostor využít ke sdělení svých zpráv. Ačkoliv této metody během průběhu prezidentských voleb v roce 2013 využito nebylo, tak především těsně po volbách byly *cadenas* využity k diskreditaci opozičních kandidátů, zejména Henriqua Capriles (The Carter Center, 2013:50).

Jak bylo zmíněno, média mají mnoho důležitých funkcí, mezi něž patří i vysílání a informování o kampaních jednotlivých kandidátů během voleb. Mezi největší a nejrozšířenější média patří Globovisión, Venevisión a VTV. Poslední z jmenovaných zmíněných stanic, VTV, je přímo vlastněná státem. Zbylé dvě jsou sice privátní, avšak televize Venevisión je vlastněna milionářem Gustavem Cisnerosem, jež v minulosti uzavřel dohodu s vládou Huga Cháveze. Globovisión pak byla v roce 2013 odkoupena skupinou podnikatelů, kteří mají silné vazby k vládnoucí straně PSUV (Corrales & Bergen, 2015).

Z výzkumu Javiera Corrales a Franze von Bergena (Corrales & Bergen, 2015) pak vyplývá, že všechna důležitá celostátní média vysílají ve prospěch Nicoláse Madura. Za tímto účelem bylo sledováno, zdali byl během voleb věnován stejný vysílací čas oběma stranám, tedy vládnoucí straně PSUV a opoziční koalici MUD. Je důležité podotknout, že ve Venezuele existuje instituce Národní volební rady (CNE), jež by měla média monitorovat a měla by zajistit, aby nedocházelo k žádnému zneužívání jejich pravomocí.

Co se týče samotného vysílání v době voleb do Národního shromáždění v roce 2015, pak státní VTV ve svém vysílání nedala žádný prostor opoziční kampani. Oproti tomu ve zbylých dvou, tedy Globovisión a Venevisión, opozice pro svoji kampaň nějaký vysílací čas získala, ale v porovnání s vládnoucí PSUV, byl mnohonásobně kratší (Corrales & Bergen, 2015). Zajímavé je pak samotné pokrytí obou kampaní. Až na výjimku u VTV, která nijak Madurovu stranu nekritizovala, tak ve všech televizních kanálech se objevila pozitivní i negativní kritika, a to vůči oběma stranám. V porovnání však PSUV dostala mnohem více pozitivního hodnocení nežli opoziční MUD (Corrales & Bergen, 2015).

Nevyváženost médií je ve Venezuele dlouhodobým problémem, který se však v posledních letech dále zhoršuje. V podstatě všechny druhy relevantních médií vykazují známky náklonosti k vládě, přičemž nezáleží, zdali se jedná o média soukromá (Venevisión, Globovisión) nebo státní (VTV). Kandidáti vládnoucí PSUV měli ve všech třech televizních kanálech mnohem delší vysílací čas nežli opoziční MUD. V případě státem vlastněné VTV (*Venezolana de Televisión*) potom opoziční MUD neměla prostor žádný (Corrales & Bergen, 2015).

Je důležité si povšimnout velmi podstatné změny v pokrytí kampaní médií oproti prezidentským volbám v roce 2013, a to především v případě televizního kanálu Globovisión. I v těchto volbách bylo mediální vysílání jednotlivých kampaní silně nevyvážené, kde státní VTV byla tradičně nakloněná Nicolásovi Madurovi, avšak soukromá televize Globovisión naopak upřednostnila opozičního kandidáta Henrique Capriles (The Carter Center, 2013:51). Obecně pak soukromá média byla spíše nakloněna opozici a státní média zase naopak byla zcela provládní. Jak je tedy zřejmé, po odkoupení televize Globovisión, k čemuž došlo též v roce 2013 (BBC, 2013),

dochází k tomu, že opozice dostává pouze zlomek vysílacího času, oproti vládnoucí PSUV, která, ať už přímo, nebo nepřímo, ovládá prakticky všechna podstatná média.

Tuto hegemonii nad všemi médii následně Nicolás Maduro využívá k perzekuci a diskreditaci všech politických lídrů a politiků, kteří jsou součástí venezuelské opozice. Dle zprávy organizace CEPAZ již v roce 2013 došlo k nařknutí hned několika opozičních lídrů, mezi něž patřil Henrique Capriles nebo guvernér Oscar Lopez, z rozsáhlé korupce, prostituce a pašování drog (CEPAZ, 2015:16).

Podobných taktik bylo využito i následujícího roku, 2014, kde státní televizní kanál VTV odvysílala setkání příznivců režimu, na kterém Nicolás Maduro obvinil Ramóna Muchacha z podpory fašistických skupin. Toto prohlášení odkazovalo na protesty organizované opozicí, které probíhaly v obci Chacao.

Celý případ byl přitom vykonstruován na nahrávce R. Muchacha, kde zazněla věta: *“...bojujeme, aby tento režim skončil”* (Mallett-Outtrim, 2014). Maduro následně tohoto prohlášení, bez uvedení jakéhokoliv kontextu, využil a začal vyhrožovat, že by R. Muchacho *“mohl skončit v Ramo Verde”*⁷ (Tamtéž). R. Muchacho však všechna obvinění popírá a tvrdí, že by měl prezident N. Maduro zveřejnit celou nahrávku a přestat věci vytrhávat z kontextu (Tamtéž).

Obdobným způsobem byli zdiskreditováni i členové opoziční koalice MUD, například Maria Corina Machado byla Nicolásem Madurem označena za vraha a konspirátora (CEPAZ, 2015:17). Maria Corina Machado je režimem cíleně perzekuována od chvíle, kdy přijala pozvánku OAS (Organisation of American States) a zúčastnila se její schůze ve Washingtonu (CEPAZ, 2015:35).

Tyto příklady ukazují, že vláda využívala, a i nadále využívá, všechny typy médií, tzn. rádio i televizi, k útokům na opozici. Využívá k tomu nástrojů zastrasování, ale i nepodloženého obviňování.

Navíc v návaznosti na protesty z roku 2014, režim svoji agresi vůči protestantům, ale i novinářům, začal stupňovat. Vláda začala s cenzurováním zpravodajských médií, blokadí vysílání televizních kanálů, ale i přímým

⁷ Ramo Verde je vojenská věznice, jež se nachází ve městě Los Teques.

vyhrožováním a perzekucí všech typů médií, které jakkoliv informovali o dění na protestech a s nimi spojené vlně násilí vůči obyvatelům (Humans Rights Watch, 2014).

Jak bylo naznačeno výše, těchto protestů a násilí bylo Madurovou vládou využito a ze všech incidentů byla obviněna právě opozice, respektive všechny prominentní osoby opozičních stran. Mimo to, skrze zákony, jež byly prosazeny za Chávezova prezidentství, začala vláda perzekuovat všechny televize, která i přes všechny výhrůžky pokračovala ve vysílání informací z probíhajících protestů. Mezi nově zakázané televizní noviny se nově zařadil i mezinárodní informační kanál NTN 24. Prezident Maduro toto rozhodnutí odůvodnil tím, že daná televize svými vysílanými informacemi v občanech vzbuzuje obavy z převratu (Human Rights Watch, 2014). Podobné kroky venezuelská vláda podstoupila i u mezinárodního kanálu CNN nebo zpravodajský web *infobae.com* (IMS, 2016:17).

Kromě perzekucí soukromých televizí a novin došlo k omezení šíření informací skrze internet. Dle dostupných informací, ke dni 15. února 2014 venezuelská vláda omezila posílání obrázkových příloh skrze sociální síť Twitter (Human Rights Watch, 2014).

V následujících letech pak dochází k další perzekuci zbylých nezávislých či kritických médií. Jen v roce 2016 bylo zaznamenáno přes 546 porušení svobody tisku, což byl skoro dvojnásobný počet oproti předešlému roku. Nejvíce represí bylo mířeno především na média, která se snažila informovat o hluboké ekonomické a zdravotní krizi země (Freedom House, 2017).

4.1 Shrnutí

Pokud pak celou situaci ve Venezuele shrnu, aktuální prezident, Nicolás Maduro, převzal nástroje, jež mu zanechal jeho předchůdce, Hugo Chávez a následně je začal rozšiřovat. Od roku 2013 lze pozorovat, že dochází k posilování hegemonie vlády nad médii. Prvním důležitým okamžikem bylo odkoupení privátní televizní stanice *Globovisión* podnikatelem Juanem Domingem Corderem, jež patří mezi podporovatele aktuálního prezidenta, Nicoláse Madura. Druhým podstatným

momentem bylo schválení zákona proti nenávisti z roku 2017, jež vládě v podstatě dovoluje cenzuru a perzekuci nepohodlných novinářů.

Po celou dobu vlády Nicoláse Maduro lze pozorovat stupňující se agresí vůči novinářům a čím dál razantnější omezování svobody slova. Opoziční strany dnes v médiích nemají v podstatě žádný prostor pro svoji kampaň či jakékoliv informování veřejnosti. Režim Nikoláse Madura postupně získal hegemonii nad mediálním prostorem.

Toho bylo dosaženo různými prostředky jako je vydírání, neoprávněné zabavování majetku a skupování privátních médií osobami, které jsou provládního smýšlení. S ohledem na model demokratické eroze, jež tato práce ve svém výzkumu využívá, je patrné, že Nicolás Maduro dokázal v podstatě všechna relevantní média ovládnout a následně je využívá k perzekuování všech odpůrců režimu. Kromě perzekucí je tak režim schopný ovládat i tok informací.

5. Volby

Není pochyb, že jedním z minimálních kritérií pro klasifikování země jakožto demokracie, je průběh voleb, které by měly být pravidelné, svobodné a férové. V případě Venezuely je zajímavé, že jedno z těchto minimálních kritérií splňuje, jelikož již od dob vlády Huga Cháveze, režim pořádá velké množství voleb (prezidentské, do legislativních orgánů, ale dokonce i referenda). Problémem však je jejich průběh. Volební iregularity lze sledovat již od doby zvolení Huga Cháveze (1999-2013), avšak od nástupu jím osobně vybraným nástupcem, Nicolásem Madurem (2013 - dodnes) jsou mnohem častější a rozšířenější (Corrales, 2020:49).

Nejdříve, je důležité neplést si volební iregularity s volebními podvody. Mezi podvody patří především snahy, jakkoliv ovlivnit počítání hlasů či nějakými nelegálními akty ovlivnit schopnost volit. Volební iregularity mají na rozdíl od podvodů mnohem širší koncept, který označuje celé taktiky a manipulace, jež mají za cíl ovlivnit pravidla celé hry, respektive voleb. Mezi tyto taktiky patří rovněž i volební podvody, jedná se tedy o podmnožinu iregularit (Corrales, 2020:44).

Samotné volební iregularity je možné rozdělit na dva typy. Dle jejich efektu lze rozlišit dědičné a jednorázové. Dědičné, jak jejich název napovídá, jsou takové, které od svého zavedení budou mít dlouhodobý efekt, tzn. že nejsou omezeny pouze na jednu volbu, ale projeví se i v budoucích. Patří sem například změny v systému registrace voličů, silná náklonost médií k vládnoucí straně aj. Jednorázové oproti tomu ovlivňují průběh konkrétních voleb. Ty se pro změnu projevují manipulací s načasováním voleb, zakazováním stran atd (Corrales, 2020:47).

Jak již Nancy Bermeo (Bermeo, 2016) ve své teorii popsala, tyto praktiky spadají mezi projevy demokratické eroze, a to velmi závažné. Za první, jedná se o naklonění pravidel hry ve prospěch vládnoucí strany, to znamená, že opozice se potýká s problémem soutěživosti, respektive jestli bude schopná za daných podmínek konkurovat? Za druhé, jelikož si vládnoucí strana prakticky garantuje vítězství, pak může dojít k naprostému odrazení opozice.

Ve výsledku, kvůli všem překážkám kladeným ze strany režimu, dojde k fragmentaci opozice na minimálně tři tábory. První tábor se bude většinou bude dál pokoušet vyhrát ve volbách. Druhý, který bude kritizovat tu část, jež se rozhodla přijmout nerovná pravidla hry a dále se pokoušet o volební vítězství. Do třetího tábora pak patří ti, jež se rozhodli ukončit své politické působení (Corrales, 2020:45). Takto rozdělená opozice se nachází v mnohem těžší situaci, jelikož není schopná sjednotit své voliče a vyčerpává se bojem mezi sebou.

Pokud tedy vezmu v potaz data získaná z IACHR, The Carter Center a Freedom House (IACHR, 2017, The Carter Center, 2013, Freedom House, 2019), pak je naprosto zřejmé, že venezuelské volby jsou provázeny vysokým počtem volebních irregularit. Navíc, z výzkumu Javierera Corralese (Corrales, 2020) vyplývá, že od zvolení Nicoláse Madura došlo k extrémnímu nárůstu těchto praktik. Jedním z důvodů, jež vedly k tomuto nárůstu je postupný pokles oblíbenosti ideologie *chavisma* mezi voliči a druhým je pak přizpůsobení se opozice režimu. Tím mám na mysli to, že se opoziční strany naučily s režimem účinně bojovat, a to i přes všechny překážky, která pravidla hry překrucují ve prospěch vládnoucí strany. Zvyšující se volební úspěchy ze strany opozice režim znepokojily, čímž došlo k rapidnímu urychlení procesu autokratizace.

Pro uvedení politického kontextu, počátek těchto událostí lze sledovat již za vlády Huga Cháveze, přesněji v průběhu legislativních voleb v roce 2005. Opozice se z důvodu rozsáhlých irregularit a podvodů rozhodla pro bojkotování těchto voleb, což se ukázalo být velkou chybou (Corrales, 2020:54). Vláda jako odpověď zavedla volební reformy, a navíc uznala výsledky, což pro opozici znamenalo, že se v legislativním tělese neměla dlouhou dobu žádné zastoupení. Po tomto nezdaru se opozice poučila a zcela změnila svoji taktiku. Místo bojkotování bylo zapotřebí, aby naopak s vládnoucí stranou soutěžila ve volbách. Tímto přístupem totiž může dát najevo, že má mezi voliči velkou podporu. Za druhé, je zapotřebí, aby i nadále poukazovala na volební podvody a irregularity, čímž na stát vyvíjí tlak, aby přijmul reformy. Třetím nejdůležitějším rozhodnutím, které opozice učinila je, že se sjednotila do koalice, která dnes vystupuje pod zkratkou MUD (Corrales, 2020:55).

Tyto informace jsou velice podstatné a zmiňuji je z hned z několika důvodů. Opoziční úspěchy ve volbách spustily vlnu rozsáhlých irregularit, jež vedly k další

demokratické erozi ve Venezuele. Výsledkem tedy bylo, že režim přitvrdil a po legislativních volbách v roce 2015 došlo ke zlomu, kde se Venezuela nejspíše stala plně autoritářským státem. Sama N. Bermeo popisuje demokratický backsliding skrze volby jako strategickou manipulaci, aby se volby stále zdály být legitimní. Problémem však je, že přílišné množství takových irregularit může selhat a místo odrazení naopak pobídnout opozici k akci, čehož je právě Venezuela příkladem. Mimo to, další otázkou je, zdali se dle této teorie stále jedná o strategickou manipulaci s volbami, jelikož se Maduro nijak nezdráhá hrubě porušit zákon nebo použít násilí vůči opozici.

V následujících podkapitolách přiblížím průběh několika voleb a s nimi spojených událostí, které ve výsledku podřívají jejich soutěživost. Za tímto účelem byly vybrány dvoje prezidentské volby, volby do Národního shromáždění z roku 2015 (a s nimi spojené referendum) a též volby do Národního ústavodárného shromáždění. Zmíněné volby byly vybrány, protože ilustrují rostoucí represi režimu.

5.1 Prezidentské volby 2013

Dne 5. března 2013 dochází k úmrtí Huga Cháveze a jeho prezidentského úřadu se ujímá dosavadní viceprezident, Nicolás Maduro. Jelikož došlo ke smrti Huga Cháveze během prvních čtyř let volebního období, tak dle venezuelské ústavy měly být vypsané nové prezidentské volby do třiceti dnů od chvíle jeho smrti. CNE nakonec datum voleb vypsalo až na 14. dubna 2013, tedy až čtyřicet dní po smrti prezidenta, přičemž na kampaň kandidátů bylo vyčleněno deset dnů.

Hugo Chávez krátce před svou smrtí označil Madura jako svého nástupce, kterého by měli všichni jeho voliči volit. Z toho důvodu byl právě Nicolás Maduro vybrán jako kandidát vládnoucí strany PSUV. Jeho kampaň se z největší části skládala z odkazu na Cháveze a jeho projektu revoluce. Jeho největším protikandidátem byl Henrique Capriles, jež je členem opoziční MUD. Caprilesova kampaň zase nesla silné známky patriotismu.

Prezidentské volby⁸ nakonec vyhrál Nicolás Maduro, avšak pouze o necelých 1,6 % hlasů (The Carter Center, 2013:23). Takto těsné vítězství vzbudilo silnou vlnu ohlasů, především z toho důvodu, že údajně došlo k mnoha incidentům, které měly ovlivnit průběh voleb, a proto Henrique Capriles volební výsledky nepovažoval za legitimní (The Carter Center, 2013:25). CNE však všechny žádosti o přepočítání hlasů ignoroval a následující den prohlásil Nicoláse Madura vítězem.

Stížnost na volební výsledky byla, ve formě petice, předložena i Nejvyššímu soudu, který má v tomto ohledu pravomoci volby anulovat. První petici, v níž byly popsány různé irregularity a zásahy do voleb, předložil sám Henrique Capriles. Problémem však bylo, že instituce CNE odmítla H. Caprilesovi vydat jakákoliv data, kterými by mohl své tvrzení podepřít. Z důvodu nedostatku důkazů a materiálů byla nakonec celá petice neúspěšná.

Druhá výzva k anulaci volebních výsledků byla soudu předložena koalici MUD. Ta, kromě stížností na nerovný přístup k médiím a finančním prostředkům, tvrdila, že v průběhu volebního dne docházelo k zastrašování a fyzickému napadení voličů. TSJ však obě výzvy zamítl a své rozhodnutí zdůvodnil tím, že chybí jakékoliv důkazy a detaily, že by zmíněnými prostředky došlo k jakémukoliv narušení práva svobodné volby občanů. Ačkoliv to nemusí být zcela v korelaci, tak je důležité zmínit, že po podání těchto dvou stížností dochází k výměně několika hlavních soudců (The Carter Center:2013:80).

Další problémy však byly k pozorování již před volebním dnem. Několik dní před začátkem kampaní CNE zakázalo nevládním organizacím publikovat reklamy spojené s volbami. S tímto opatřením se pojí i kauza, ve které byla soukromá televize Globovisión obviněna z porušování zákona poté, co odvysílala dva televizní spoty připravené nevládní organizací Ciudadanía Activa, jejichž cílem bylo vybízet lidi k volbám (The Carter Centre, 2013:37). Kromě toho, CNE vydalo několik dalších regulací, jež upravovaly povolené způsoby propagace i jejich charakter (Tamtéž). Mimo to, Nicolás Maduro zneužil svých pravomocí jakožto prozatímního prezidenta a beztrestně použil státní zdroje pro svoji kampaň. Jednalo se především o vyvěšování

⁸ Nicolás Maduro vyhrál s celkovými 7 505 338 (50,66 %) hlasy, jeho oponent, Henrique Capriles získal 7 270 403 (49,07 %). Maduro tedy vyhrál pouze o 1,59 % (The Carter Center, 2013:23).

plakátů a transparentů, jež ho propagovali jako kandidáta na post prezidenta (The Carter Center, 2013:39). Dle venezuelského zákona takové jednání není přípustné. Avšak, protože zákon nedokáže rozeznat, kdy Maduro jednal z pravomoci prozatímního prezidenta a kdy zase jako kandidát ve volbách, tak i přes všechny stížnosti, nebyl nijak trestně stíhaný (The Carter Center, 2013:40).

5.2 Parlamentní volby 2015

Již před parlamentními volbami 2015 se Venezuela nacházela ve velmi špatné situaci. Obyvatelstvu se nedostávalo základních životních potřeb ani zboží. Situaci nijak nenapomáhala ani velmi vysoká kriminalita. Z důvodu zhoršujícího se ekonomického stavu země začala vládnoucí PSUV, především pak Nicolásovi Madurovi, klesat podpora. Celé situaci ani nenapomohl fakt, že došlo k výraznému propadu ceny ropy, jelikož na obchodě s černým zlatem je venezuelská ekonomika závislá. Ke zhoršení krize však z velké části napomohla i samotná politika Madura. Špatné řízení státní ekonomiky a zvyšující se represe vůči opozici byly pro mnoho lidí zkrátka neúnosné. Navíc, Nicolás Maduro zkrátka neoplýval charismatem jeho předchůdce, Huga Cháveze. Nízká životní úroveň a rostoucí agrese režimu nakonec vedli k tomu, že dle předvolebních průzkumů Maduro obdržel podporu pouze 19.2 % voličů, oproti tomu opoziční koalice MUD obdržela podporu více, než 40 % dotazovaných (Reuters, 2015). Popularita vládnoucí PSUV byla tedy silně provázaná s osobností Nicoláse Madura, kterého široká veřejnost vnímala velmi negativně. PSUV se před volbami nacházela v patové situaci, jelikož takto špatné postavení ještě nikdy v minulosti neměla a do této doby byla vždy schopná získat nadpoloviční většinu křesel v Národním shromáždění.

Národní shromáždění je název pro jednokomorový parlament, do kterého se volí 164 poslanců, přičemž další tři jsou vybráni z řad původního obyvatelstva. Volební systém do tohoto legislativního orgánu je smíšený, tzn. že 113 poslanců je voleno přímo na základě většinového hlasování. Dalších 51 poslanců je voleno proporčně z uzavřených kandidátních listin, mandáty jsou pak uděleny d' Hondtovou metodou (IPU, 2018).

Právě kvůli klesající podpoře se vládnoucí PSUV nejdříve zdráhalo k vyhlášení termínu voleb. Na nátlak opozice a narůstajícím nepokojům mezi obyvateli však nakonec režim ustoupil a konání voleb vypsalo na 6. prosince 2015. S oficiálním vyhlášením termínu se však CNE opozdilo, čímž opozici výrazně zkrátil čas na přípravu. Nejednalo se však o jedinou iregularitu, kterou v předvolebním čase lze sledovat. Den po vyhlášení voleb totiž dochází k úpravě pravidel pro volby. Nové regulace požadovaly, aby 40 % kandidátních listin tvořily ženy. Na to opoziční strany nebyly připraveny. Ze 110 celkových kandidátů bylo žen pouze 11 (Corrales, 2020:56). Kromě nových a náhlých regulací byla moc Národní volební rady zneužita i jinak. Sice nedocházelo k zakazování celých stran, ale v mnoha případech CNE neudělila opozičním politikům volební registraci, jež je nutná ke kandidatuře. Dále pak došlo k zatýkání opozičních lídrů na základě zcela smyšlených obvinění. Jak bylo uvedeno v předešlých kapitolách, mezi takové případy patří zatčení lídra opoziční strany, Leopolda Lopéze (CEPAZ, 2015:15). V některých okresech bylo následně zakázáno právo shromažďování. Tento zákaz byl mířen především na ty okresy, které jsou z pohledu voleb důležité, popřípadě ty, ve kterých byla vysoká preference opozičních stran (Corrales, 2020:56). Mimo jiné, již v předvolebním období bylo spatřeno několik ozbrojených útoků na mítinky opozičních stran. Během jednoho z nich zemřel i lídr opoziční strany AD, Luis Manuel Diaz (Sullivan, 2015). Opozice ihned z útoků obvinila vládnoucí PSUV, avšak ta všechna obvinění odmítla (BBC, 2015). Nejednalo se však o jediný incident, kdy došlo k fyzickému napadení nebo zastrašování opozičních politiků. Například Miguel Pizarro, který kandidoval v těchto volbách, byl údajně napaden skupinou ozbrojených mužů (Lobo-Guerrero, 2015).

Oproti tomu, kandidáti vládnoucí PSUV byly ve volbách zvýhodňováni, a to i na úkor venezuelské ústavy. Například, Cilia Flore, která je zároveň manželkou prezidenta Nicoláse Madura, mohla kandidovat ve státě, ve kterém nepobývala alespoň čtyři roky, jak je žádáno článkem 188 venezuelské ústavy (Ústava Venezuely, 1999:54; Transparencia Venezuela, 2015). Zároveň, ačkoliv se jedná o hrubé porušení protikorupčního i volebního zákona, tak i během voleb do Národního shromáždění došlo k používání státních prostředků k potřebám PSUV. Pro potřeby vládnoucí strany a její kampaně bylo využito nespočet vozů a státních budov (Crisis Group, 2015).

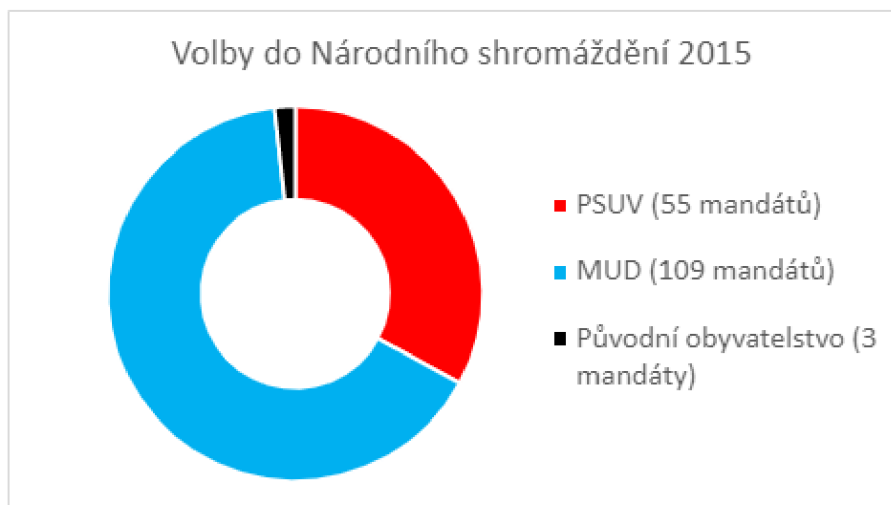
Podobné chování má regulovat CNE, avšak ta pouze přihlížela a nijak nekonala. Na případné námitky odpovídala, že se všechny zákony a regulace vztahují pouze na oficiální dobu trvání kampaní, čímž všechny kroky PSUV a Nicoláse Madura uznala za legitimní.

Dalším závažným nedostatkem voleb do Národního shromáždění byla kompletní absence mezinárodních pozorovatelů z Evropské unie nebo Organizace amerických států. Jediná organizace, které Maduro dovolil přihlížet, bylo UNASUR (Unie jihoamerických národů). Problémem však bylo, že kompetence jejich pozorovatelů byly silně omezeny. Delegaci z UNASUR například nebylo povoleno vydávat komentáře týkající se průběhu voleb a její finální zpráva byla dostupná pouze CNE. S takto nastavenými pravidly mnozí členové unie nesouhlasili a na protest se některé země rozhodly neposlat své komise. Mezi země, které takto protestovaly patří například Brazílie. Kvůli absenci mezinárodních pozorovatelů se následně UNASUR dostal pod velký tlak, jelikož bylo důležité, aby pouze nepřihlížel a nefungoval jako pouhá známka legitimity voleb.

V samotných volbách se utkaly prakticky pouze dvě velké koalice. Vládnoucí GPP, jež byla tvořena především PSUV, a proti ní opoziční koalice MUD, ta se zase skládala ze většiny relevantních středových a středolevých stran, které nesympatizovaly s režimem. Jak bylo uvedeno výše, právě sjednocení všech opozičních stran bylo důležitým krokem k tomu, aby mohli PSUV, po dlouhé době vlády, porazit.

Volební účast byla vysoká a konečný výsledek voleb odpovídal předvolebnímu průzkumu, tzn. že opoziční koalice MUD vyhrála. Podařilo se jí získat 109 křesel, k tom získala i všechny tři mandáty určené původnímu obyvatelstvu, celkem tedy obsadila 112 křesel (viz. tabulka 2). To znamenalo, že se jí podařilo získat tzv. Supermajoritu (neboli dvoutřetinovou většinu) v Národním shromáždění, což je velmi relevantní, jelikož díky takovému výsledku byla MUD oprávněna ke změnám v ústavě. Madurova strana oproti tomu získala pouhých 55 mandátů. Prosincové volby roku 2015 pro PSUV znamenaly její první volební porážku od zvolení Huga Cháveze prezidentem.

Tabulka 2 - Volby do AN 2015

Zdroj: oevenezolano.org, vlastní zpracování

Volby sice opozice vyhrála, ale Nicolás Maduro v několika následujících měsících ukázal, že se své moci nevzdá. Ještě před předáním moci PSUV podniklo kroky, kterými sobě, a prezidentu Madurovi, upevnila moc, především pak zajistilo kontinuitu režimu. Největší projevy nerovného hracího pole a nefunkčního systému brzd a protiváh lze pozorovat především po výše rozebraných volbách do Národního shromáždění. Během zahájení procesu referenda pro odvolání prezidenta, jehož průběh bude zmíněn níže, režim ukázal, že má naprostou kontrolu nad klíčovými institucemi jako je Nejvyšší soud a Národní volební rada. Volby do Národního shromáždění považují za důležitý moment, který odstartoval konstituční krizi, jež trvá dodnes. Navíc na základě událostí, které následovaly po vyhlášení Národního ústavodárného shromáždění, lze konstatovat, že eroze demokratických institucí Venezuely zašla tak daleko, že již není možné režim skrze volby porazit. Takový režim pak již nelze označovat za kompetitivní autoritarismus.

5.2.1 Odvolací referendum 2016

Opoziční koalice MUD se ke dni 5. ledna 2016 ujala vlády v Národním shromáždění, s tím že ovládala dvoutřetinovou většinu, což, jak bylo naznačeno výše, jí dávalo značné pravomoci. Toho se Madurova strana bála a taktikami, které byly popsány v předešlých kapitolách, začala těsně před předáním moci, upevňovat svoji

moc. Dva týdny před předáním Národního shromáždění opozici se PSUV podařilo obměnit velkou část soudců Nejvyššího soudu, čímž si zajistila jeho loajálnost. Zároveň si tímto způsobem Maduro zajistil, že bude schopný oponovat všem legislativním krokům opozicí ovládaného AN. Dále se odstupující PSUV podařilo odebrat parlamentu pravomoc jmenovat členy centrální banky a nahlížet do jejích ekonomických statistik, aby zakryla rozsáhlost ekonomické krize země. Opozice se proti těmto krokům vyhradila a obvinila PSUV z protiústavního chování, avšak s Nejvyšším soudem na straně režimu tomu zabránit nemohla.

Navíc, Nicolás Maduro pokračoval ve své politice a vládnutí skrze prezidentské dekrety, i přes to, že mu Národní shromáždění žádné pravomoci neudělilo. Chování Madura a jeho strany bylo pro mnohé lidi, ale i opozici, nepřijatelné, a proto se obnovila vlna demonstrací, jež požadovala vypsání referenda na odvolání prezidenta z funkce. Maduro byl zvolen v roce 2013 a mandát trval až do roku 2019, avšak venezuelská ústava vypsání referenda k odvolání prezidenta povoluje, ale ne dříve než v polovině jeho funkčního období. To znamená, že nejbližší možný termín byl v dubnu 2016.

K zahájení referenda pro odvolání prezidenta je zapotřebí petice, na které bude podpis alespoň 1 % registrovaných voličů (tzn. 200 000). Celý proces byl opozicí zahájen již v květnu 2014 předáním petiční listiny CNE (EPRS, 2017:3). Od podání petice však již bylo jasné, že Národní volební výbor bude počítání hlasů prodlužovat. Desítky tisíc podpisů nebyly uznány z důvodu údajné nečitelnosti či rozmazaných otisků. Toto zdržování bylo pro PSUV velmi zásadní, jelikož pokud by se Národnímu shromáždění podařilo na základě referenda odvolat Nicoláse Madura do konce roku 2016, tak by proběhly předčasné prezidentské volby. V opačném případě, tedy, pokud by odvolání proběhlo až v následujícím roce, tzn. 2017, tak by Madura ve funkci prezidenta zastoupil viceprezident. Nové prezidentské volby by pak probíhaly až v roce 2019. Dne 1. srpna 2016 nakonec CNE podpisy přijalo a uznalo, že jejich počet je dostatečný. Problémem však bylo, že v dalším kroku bylo zapotřebí, aby byly sesbírány další podpisy, tentokrát alespoň od 20 % venezuelského elektorátu, a to ve velmi krátkém časovém období, tj. mezi 14. až 16. zářím. Pokud by tato podmínka byla naplněna, tak by referendum mohlo být uspořádáno ještě v roce 2016 (EPRS, 2017:3).

V průběhu října však Národní volební rada celý proces zahájení referenda pozastavila na základě údajných podvodů (Tamtéž).

5.3 Volby do Národního ústavodárného shromáždění

Díky blokaci Národního shromáždění ze strany Nejvyššího soudu, se skrze prezidentský dekret Madurovi podařilo vytvořit nové Národní ústavodárné shromáždění (ANC) a volby do této instituce vyhlásil na 30. července 2017. Jak již bylo zmíněno, podobný krok měl nejdříve projít referendem, podobně, jak tomu bylo např. Za Huga Cháveze v roce 1999. K ničemu takému však nedošlo. Nicolás Maduro následně argumentoval, že vytvořením této instituce se do Venezuely navrátí mír a dojde ke zlepšení ekonomické situace (EPRS, 2017:5). Tento krok však lze také chápat jako způsob, kterým lze předejít regionálním, ale i prezidentským volbám. Zároveň se také jedná o nástroj, jež by mohl zbavit moci, a tedy i nahradit, Národní shromáždění.

Volební pravidla následně byla upravena, přičemž velmi zásadním způsobem zvýhodňovala Madurovu stranu, PSUV. Do Národního ústavodárného shromáždění se volilo celkem 545 členů. Z toho celkem 173 křesel bylo vyhrazených pro reprezentanty z různých sociálních sektorů a 8 pro zástupce z původního obyvatelstva (EPRS, 2017:5). Pravidla vyhlášená Národní volební radou zakazovala kandidáty se stranickou příslušností a podporou. Velká část kandidátů však byly spojenci nebo sympatizanti vládnoucí strany PSUV (Tamtéž).

Na protest tomuto jednání opozice skrze Národní shromáždění uspořádala referendum ohledně Madurových ústavních změn. Ačkoliv toto referendum bylo ze strany PSUV označeno za ilegální, tak i přes to dne 16. července 2017 proběhlo. V referendu hlasovalo přes 7,2 milionů voličů, z čehož 98 % bylo proti ústavním změnám (Reuters, 2017). Následně opozicí ovládané Národní shromáždění jmenovalo 33 nových soudců. Toto rozhodnutí bylo ale Nejvyšším soudem obratem anulováno (EFE, 2017).

Samotné volby do Národního ústavodárného shromáždění proběhly 30. července 2017. Dle oficiálních statistik se voleb účastnilo zhruba 41,5 %

venezuelského elektorátu, tj. Přes 8 milionů voličů. Oproti tomu, data od opozice ukazovala, že se voleb zúčastnilo pouze 12 % elektorátu, tedy pouze 2,5 milionu voličů (BBC, 2017). Dle zdroje ze společnosti Smartmatic, jež má na starost sčítání hlasů, došlo k manipulacím volebních výsledků, a to ze strany vládnoucí PSUV (INFOBAE, 2017).

Po volbách byly prakticky ihned všechny parlamentní pravomoci přeneseny na Národní ústavodárné shromáždění. S těmito pravomocemi začalo ANC vydávat nová opatření, mezi něž patří:

1. Prodloužení svého mandátu, z původních šesti měsíců na maximální dobu trvání, tzn. na dva roky
2. Propustila Luisu Ortegu z funkce generálního prokurátora a nahradila ji provládně smýšlejícím Tarekem Williamem Saabem.
3. Byla vytvořena komise pro pravdu, spravedlnost, mír a klid (CVJPTP), na níž je nahlíženo spíše jako na nástroj k dalšímu perzekuování disentu.
4. Převzalo legislativní pravomoci Národního shromáždění v otázkách zachování míru, bezpečnosti, suverenity, ale také otázkách socio-ekonomických a finančních.
5. Národní ústavodárné shromáždění též vzneslo vůči opozici obvinění, že se dopustilo údajné vlastizrady.

(EPRS, 2017:5)

5.4 Prezidentské volby 2018

Dne 20. května 2018 se konaly druhé prezidentské volby, ve kterých kandidoval Nicolás Maduro. Tyto volby lze označit snad za ze všech nejvíce zmanipulované, jelikož kromě manipulací s poskytovanými informacemi a zakazování, došlo i k přímému uplácení voličů. Přesněji řečeno, vládnoucí PSUV nechala hned vedle volebních místností vystavět stánky s humanitární pomocí (tzn. balíčky s jídlem a základními potřebami), což mnoho voličů donutilo volit právě pro Nicoláse Madura, protože se báli, že v opačném případě by tuto pomoc nedostali.

Z důvodu zkušenosti z minulých voleb do Národního shromáždění se opozice opět navrátila ke strategii bojkotování. K tomuto rozhodnutí se MUD uchýlila

především kvůli narůstajícím iregularitám. Navíc se zdálo, že dokud bude mít Maduro moc nad klíčovými institucemi jako TSJ a CNE, tak ani skrze vítězství ve volbách není možné Venezuelu navrátit k demokracii. Jak bylo uvedeno na začátku, toto rozhodnutí bylo pro koalici MUD velmi riskantní, a to hned z několika důvodů. Kromě toho, že výhru přenechají Madurovi, tak hrozí i opětovné rozštěpení koalice. To se i následně stalo, jedna z opozičních stran, Avazanda Progreista, se oddělila od MUD a rok na to se spojila s dalšími odštěpenými opozičními stranami, mezi nimiž byla i Movimiento al Socialismo. Tímto rozdělením vznikly prakticky dvě opoziční křídla, původní MUD, jejíž strategie se navrátila k bojkotování voleb. Druhé křídlo tvořily odštěpené strany, jež byly ochotné s Madurem vyjednávat a nadále s režimem volebně soutěžit (Corrales, 2020:58).

Ještě v předvolebním období se opozice snažila vyjednat garance, jež by zaručovaly demokratický průběh voleb. Největší požadavky byly kladeny na rekonstituci Národní volební rady, ale také na přítomnost mezinárodních pozorovatelských misí. Všechny tyto podmínky však CNE zcela ignorovalo.

Samotné volby pak byly provázeny, kromě rozsáhlých iregularit, i extrémně nízkou volební účastí. K volbám došlo pouze přibližně 46 % venezuelského elektorátu. V historii Venezuely se jednalo o jednu z nejnižších účastí vůbec. Takto nízký zájem o volby byl naposledy v legislativních volbách 2005, tedy ještě za vlády Huga Cháveze. Z prezidentských voleb se pak jedná o naprosto nejnižší účast za dob chavisma (Corrales, 2020:58).

Dle oficiálních výsledků tyto volby Maduro vyhrál s celkově získanými 5,8 miliony hlasy (67,7 %), jeho hlavní oponent z nově odděleného opozičního křídla, Henri Falcón pak získal pouhých 1,8 milionů hlasů, což bylo zhruba 21,2 % (BBC, 2018). Výsledky prezidentských voleb, kromě opozice, neuznaly ani Spojené státy americké, Evropská unie a řada dalších států.

Těmito volbami započala i aktuální prezidentská krize. Dle venezuelské ústavy je zapotřebí, aby k datu inauguračního dne, tzn. 10. ledna, nově zvolený prezident předstoupil před Národní shromáždění a složil slib (Venezuelská Ústava, 1999:62). Národní volební rada sice Nicoláse Madura prohlásila znovuzvoleným prezidentem, problém však spočívá v tom, že celé volby byly ilegitimní, jelikož byly vyhlášeny

Národním ústavodárným shromážděním, jež k tomu (alespoň dle ústavy) nemá žádné pravomoci (Hernández, 2019). Národní shromáždění proto výsledky, ani celé volby neuznalo a označilo N. Madura za uzurpátora.

Další problém však vyplývá z toho, že venezuelská ústava neobsahuje žádný postup, který by řešil podobnou situaci. Nejbližší k tomu měl článek 233, který stanovuje, že pokud se zvolený prezident nemůže ujmout svého úřadu v den své inaugurace, tak jeho místo zaujme prezident Národního shromáždění, jakožto dočasný prezident Venezuely (Ústava Venezuely, 1999:62). Tím se v souladu s ústavou stal Juan Guaidó. Implementace tohoto článku však narazila na několik překážek. Největší z nich spočívala v tom, že všechny instituce byly pod nadvládou PSUV, čímž Národní shromáždění nemělo žádnou možnost, jak prosazovat rozhodnutí dočasného prezidenta. Národní shromáždění dokonce oznámilo, že všem, kteří pomohou sesadit režim Nicoláse Madura, bude udělena amnestie (Hernández, 2019). Toto rozhodnutí bylo založeno na článcích 333 a 350 venezuelské ústavy, jež dává všem obyvatelům Venezuely právo svrhnout jakýkoliv režim, který není v souladu s demokratickými zásadami (Ústava Venezuely, 1999:94).

5.5 Shrnutí

V této kapitole byly popsány události celkem čtyř voleb a s nimi spojených událostí. Skrze sledovatelný úpadek demokratických hodnot Venezuely, především skrze volební podvody, je zřejmé, že Nicolás Maduro převzal všechny nástroje, jež mu zanechal Hugo Chávez, a následně je začal využívat v čím dál rozsáhlejší měřítku. Zlomovým bodem byly legislativní volby z roku 2015, ve kterých opoziční koalice MUD byla schopná vyhrát nad dosud nepřerušeně vládoucí PSUV. A to i přes to, že všechna pravidla hry byla nakloněna Madurově straně. Tato porážka prezidenta Nicoláse Maduro donutila k tomu, aby dosud sice nevyvážený, avšak stále kompetitivní, systém přeměnil v naprosto nedemokratický a bez šance na výhru.

Během, ale i mimo, volební období využívá režim všech dostupných prostředků, aby se udržel u moci. Neváhá při tom ani porušit samotnou ústavu, či použít neskryvané násilí vůči svým oponentům. Iregularity, jež patří mezi známky demokratické eroze, lze, sledovat nejen ve všech prezidentských a parlamentních

volbách, ale i referendech. Mezi nejčastější projevy patří silné represe mířené vůči opozici, časté násilí a zastrašování voličů.

Demokratická eroze zasáhla do venezuelského volebního systému tak zásadně, že již zřejmě není možné skrze něj započít tranzici zpět k demokratickému zřízení. To nejvíce dokládá především průběh voleb do Národního shromáždění a následné prezidentské volby v roce 2018. Kvůli prakticky neexistujícímu systému brzd a protiváh, či dělbě moci je zapotřebí, aby nejdříve došlo k celkové institucionální reformě Venezuely, jelikož právě její vlastní instituce ji aktuálně brání v cestě k demokracii⁹.

Nejsou to však pouze vlastní instituce, které v demokratické tranzici brání. Pokud vezmu v potaz teorii E. Lust a D. Waldnera, pak velkou roli hrají i mezinárodní faktory. Spojené státy americké za Trumpovy administrativy uvalily na Venezuelu řadu dalších sankcí a svým prohlášením i podpořily snahy opoziční MUD o propuštění politických vězňů. V návaznosti na to se generální tajemník OAS, Luis Almagro, pokusil o uplatnění Meziamerické demokratické charty, což je nástroj pro podporu demokracie v Latinské Americe. K použití této charty je však zapotřebí naprostého konsensu členů OAS, kterého dosaženo nebylo¹⁰ (Buxton, 2018:419). Obdobně jako OAS, ani další regionální organizace (UNASUR, CELAC) nebyly schopné dosáhnout konsenzu, a tedy nebyly schopné efektivně řešit situaci ve Venezuele.

Oproti tomu Rusko a Čína zase zaujaly pozici nevměšování se do vnitrostátních problémů, a naopak Madurovu vládu podpořily obchodními smlouvami a půjčkami. Koncem roku 2015 přesahovaly půjčky od Číny hranici 65 miliard dolarů (Chun, 2017). V roce 2018 však Čína své půjčky výrazně omezila, čímž se Venezuela stala o to více závislou na Rusku (Buxton, 2018:420). V témže roce Rusko do Venezuely vyslalo dvě stíhačky, z důvodu konání společného leteckého cvičení, čímž vyjádřilo svoji podporu Madurovi (CRS, 2019:25).

Dalším problémem, který brání Venezuele k demokracii je existence velkého počtu milic a silného vlivu armády na politiku. Pokud by tyto aktéři nebyly na straně

⁹ I z toho důvodu se zřejmě během Trumpovy administrativy zvýšil počet debat o nutnosti vojenské intervence do Venezuely (Gonzales, 2019:49).

¹⁰ Proti se vyslovily Bolívie, Ekvádor a Nikaragua.

Madurovi vlády, pak by bezpochyby režim padl. Ozbrojené milice, tzv. *colectivos*, vznikly již za Cháveze. Jedná se o ozbrojené složky, které mají za cíl zajistit kontinuitu „bolívarske revoluce“. Tyto civilní milice často spolupracují s armádou a policií při potlačování demonstrací. Během protestů, které začaly v roce 2014, bylo zcela běžné sledovat, jak policie dovoluje svým nečinným přihlížením skupinám *colectivos* střílet a jinak fyzicky napadat účastníky protestů (Dayton, 2019:33). Podobné útoky vůči protestantům, ale i novinářům byly zaznamenány i v nedávné době při demonstracích během pandemie COVID-19. Ve výsledku nejméně šest lidí zemřelo a dalších 149 bylo zraněno (Amnesty International, 2021:392).

Závěr

Od nástupu Nicoláse Madura do úřadu prezidenta dochází ve Venezuele k výraznému úpadku úrovně demokracie. Eroze jejích institucí, jež za normálních okolní garantují demokracii, zašla natolik daleko, že zemi již nelze řadit ke kompetitivním autokraciím. Tato bakalářská práce si dala za úkol popsat, jak k demokratickému backslidingu v případě Venezuely došlo. Za tímto účelem byl v první kapitole představen teoretický rámec demokratického backslidingu. Jelikož se jedná o velmi obsáhlou a komplikovanou teorii, tak v této práci byly představeny dvě různé podání tohoto fenoménu. Autorkou první použité práce je americká politoložka Nancy Bermeo. Ta ve své empirické studii shrnuje celkem šest různých projevů demokratické eroze. Oproti tomu, druhá vybraná teorie, jejíž autoři jsou D. Waldner a E. Lust, se zaměřuje spíše na tzv. ohniska, tedy oblasti, ve kterých lze projevy demokratické eroze sledovat. S ohledem na rozsah této práce nebylo možné zkoumat všechny druhy a projevy backslidingu, proto na základě zmíněných teorií bylo vybráno pouze několik nejrelevantnějších oblastí, na které jsem se zaměřil. Mezi zkoumané subjekty patří justice, především Nejvyšší soud, média a volby. Celý postup výzkumu byl založen na metodice, kterou ve své knize *Jak umírá demokracie* použili autoři S. Levitsky a D. Ziblatt.

Jelikož mnoho nástrojů, jež Nicolás Maduro využívá, má kořeny již v předešlém režimu, tak druhá kapitola byla věnována seznámení se s osobou Huga Cháveze a jeho nástupem k moci. Mezi nejdůležitější momenty Chávezovi éry patří přijetí nové ústavy, která v sobě implementovala nástrojů, které umožnily nejdříve Chávezovi, a následně Madurovi, upevnit svojí moc.

V dalších kapitolách pak byly rozebrány jednotlivé vybrané oblasti, které jednotlivým krokům, jež vedou k erozi demokracie. První zkoumanou institucí byl Nejvyšší soud. Jedním z prvních kroků autoritářů bývá obsazení všech “rozhodčích” orgánů, z nichž právě Nejvyšší soud je zřejmě nejdůležitější. V případě Venezuely k jeho ovládnutí došlo již za vlády Cháveze, a to především díky způsobu jmenování soudců. Ústava tyto pravomoci svěřuje Národnímu shromáždění, jež bylo po dlouhé roky ovládáno vládnoucí PSUV. Druhým problémem je, že není stanoven žádný limit

na počet soudců, to znamená, že je vždy možné jmenovat nové soudce, čímž bylo umožněno, aby režim měl na své straně většinu soudců hned od začátku. Dalším závažným nedostatkem je, že valná většina soudců je jmenována pouze dočasně. Takto jmenování soudci pak mohou být libovolně odvoláni a nahrazeni. S takto nastavenými pravidly není možné, aby justiční systém pracoval nezávisle a nestranně, což se nejvíce projevilo právě za Madurovi vlády. Poté, co PSUV utrpělo porážku ve volbách do Národního shromáždění, tak instituce TSJ podnikla řadu politicky motivovaných kroků, přičemž v mnoha případech přesáhla svoji hranici pravomocí. Díky zásahu Nejvyššího soudu byla zajištěna kontinuita režimu a vlády prezidenta Madura. Zároveň právě s těmito událostmi spojují viditelný pokles demokratického indexu Venezuely.

Podobně důležitou roli v demokracii mají i média. Ty jsou často lidmi nazývána hlídacím psem, jelikož mezi jejich funkce patří informovat veřejnost o krocích vlády a politiky, čímž je nutí k odpovědnosti za své rozhodnutí. K tomu je, ale zapotřebí, aby existovala nezávislá média, která by v ideálním případě měly být i nestranná. V případě Venezuely však všechny podstatné druhy médií jsou ve vlastnictví státu nebo osob, které jsou nakloněny vládnoucí PSUV. Mimo to, od nástupu Nicoláse Madura se státní hegemonie nad médii stále více upevňuje. Poslední soukromý kanál *Globovisión* se stal majetkem skupiny podnikatelů, kteří jsou provládního smýšlení. Už během předvolebního období, ale i v průběhu kampaní, v roce 2013 bylo vidět, že oproti Madurovi měli opoziční kandidáti minimální, nebo v některých případech (VTV) dokonce žádný vysílací čas. Kromě toho vůči opozičním kandidátům byly média mnohem kritičtější. Co se týče ostatních médií, jako jsou noviny a rádia, i ty jsou pod dozorem a častými represemi režimu. Novináři jsou často vydírání, ale i fyzicky napadáni. V jiných případech státní složky zabavují redakčním vybavení, které je zapotřebí k jejich fungování nebo je podrobují náročným auditům. Režim k ovládnutí toku informací používá i řadu zákonů, jež byly za dlouhé doby vlády PSUV schváleny. Mezi tyto zákony patří např. zákon proti nenávisti, který byl schválen v roce 2017 Národním ústavodárným shromážděním. Takto ovládaný mediální prostor je následně využíván k represím všech oponentů režimu. Nejčastěji pak skrze různá smyšlená obvinění mířená na opoziční lídry.

Třetím subjektem zkoumání byly volby, jež jsou důležitým znakem demokratického zřízení. Ve Venezuele sice řada voleb probíhá, avšak všechny v sobě nesou velkou řadu iregularit. Nicolás Maduro od svého zvolení prezidentem využívá všech autoritářských nástrojů, které mu jeho předchůdce, Hugo Chávez, zanechal skrze přijatou ústavu z roku 1999. Během všech zkoumaných voleb docházelo ke strategickému zastrahování a zatýkání opozičních kandidátů. Vládnoucí PSUV využívala všech klíčových institucí, především pak Národní volební rady a Nejvyššího soudu, k vytváření nerovných podmínek soutěže. I přes to však opozice ve volbách do Národního shromáždění vyhrála. Po těchto událostech však dochází k razantní radikalizaci režimu a jeho autokratizaci. Na základě této proměny nelze režim charakterizovat jako kompetitivní autoritarismus a je tedy nutné jej redefinovat.

Demokratická eroze ve Venezuele zašla natolik daleko, že v režimu prakticky neexistuje žádný systém brzd a protiváh či dělba moci. Všechny klíčové instituce, které by měly zaručovat demokracii, tj. Nejvyšší soud, Národní volební rada, Národní ústavodárné shromáždění, ale i média, jsou pod naprostou kontrolou režimu a staly se pouhými nástroji ke koncentrování moci aktuálního prezidenta Nicoláse Madura. Toto autoritářské chování mělo za následek razantní úpadek demokratického indexu Venezuely, jelikož je evidentní, že už ani samotnými volbami není možné režim změnit. Aktuálně lze Venezuelu pouze s těži nazývat kompetitivním autoritarismem, o čemž svědčí i fakt, že dříve silně mobilizovaná a sjednocená opozice se znovu roztříštila. Otázkou tedy zůstává, jestli je vůbec možné Venezuelu navrátit zpět k demokracii, a to bez vnějšího zásahu, pokud její samotné nastavení institucí tomu brání.

Prameny a literatura

Literatura

Bermeo, Nancy. 2016. *On Democratic Backsliding*. *Journal of Democracy*. Volume 27. č. 1, 5-19

Bílek, Jaroslav, Vališková, Barbora. 2020. *Venezuela under Maduro: A Different Kind of Hybrid Regime*. *Politologický časopis*, 27 (1), 3–20

Brewer-Carías, R. Allan. 2018. *Transition from democracy to tyranny through the fraudulent use of democratic institutions: the case of Venezuela*. Příspěvek přednesený na Clough Center for the Study of Constitutional Democracy, Boston 25.9.2018. Dostupné na: <https://allanbrewercarias.com/wp-content/uploads/2018/09/1218.-Brewer.-conf.-Transiction-Democracy-to-Tyranny.-B.C.-2018.pdf> (Navštíveno 10.3.2021)

Buben, Radek, Dvořáková, Vladimíra a Němec, Jan. 2012. *¡Que el pueblo mande!: levicové vlády, populismus a změny režimu v Latinské Americe*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Buxton, Julia. 2018. „Venezuela: Deeper into the abys.“ *Revista de ciencia política*, Volume 38, č. 2, 409-428

Coker, Trudie. 2014. „Dimensions of Democracy in Contemporary Venezuela.“ *Social Justice*, Volume 40, č. 4, 88-105

Corrales, Javier. 2015. „Autocratic Legalism in Venezuela.“ *Journal of Democracy*, Volume 26, č. 2, 37-51

Corrales, Javier. 2015. „The Authoritarian Resurgence: Autocratic Legalism in Venezuela.“ *Journal of Democracy*. Volume 26, č. 2, 37-51

Corrales, Javier. 2020. „Democratic backsliding through electoral irregularities: The case of Venezuela.“ *European Review of Latin American and Caribbean Studies*. Volume 109, 41-65

Dayton, Ross. 2019. „Maduro’s Revolutionary Guards: The Rise of Paramilitarism in Venezuela.“ *CTC SENTINEL*. Volume 12, č. 7, 31-36.

Diamond, Larry. 2002. „Thinking about hybrid regimes.“ *Journal of Democracy*. Volume 13, č. 2, 21-35

Freedom House. 2017. *Freedom in the World 2017 – Venezuela*.

Freedom House. 2019. *Freedom in the world*. Freedom House.

Freedom House. 2020. *Freedom in the world*. Freedom House.

- Gamboa, Laura. 2017. „Opposition at the Margins: Strategies against the Erosion of Democracy in Colombia and Venezuela.“ *Comparative Politics*, Volume 49. č. 4, 457-477
- Gonzalez, Juan S. 2019. „The Venezuelan Crisis and Salvador Allende's Glasses.“ *PRISM*. Volume 8, č. 1, 40-55
- Hernández G., José Ignacio. 2019. „Venezuela's Presidential Crisis and the Transition to Democracy.“ *Center for Strategic and International Studies (CSIS)*.
- Huntington, Samuel P. 2008. *Třetí vlna. Demokratizace na sklonku dvacátého století*. 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- John, Mauricia. 2018. „Venezuelan economic crisis: crossing Latin American and Caribbean borders.“ *Migration and Development*. Volume 8, č. 3, 437-447
- Levitsky, Steven, Loxton, James. 2013. „Populism and competitive authoritarianism in the Andes.“ *Democratization*, Volume 20, č. 1, 107-136
- Levitsky, Steven, Ziblatt, Daniel. 2018. *Jak umírá demokracie*. Praha: Prostor.
- Maya, Margarita López. 2014. „Venezuela: The Political Crisis of Post-Chavismo.“ *Social Justice*, Volume 40, č.4 (134), 68-87
- Pantoulas, Dimitris, McCoy, Jennifer. 2019. „Venezuela: An Unstable Equilibrium.“ *Revista de ciencia política*. Volume 39, č. 2, 391-408
- Romero, Carlos A., a Mijares, Víctor M. 2016. „From Chávez to Maduro: Continuity and Change in Venezuelan Foreign Policy.“ *Contexto Internacional*, Volume 38, č. 1, 165-201
- Schneemayer, Bianca. 2019. „Personalist leaders and constitutional changes. Exploring their effects on democratic freedom: Venezuela from Chávez to Maduro.“ *Revista Latinoamericana de Política Comparada*. Volume 15, 123-154
- Stavrakakis, Yannis, Kioupiolis, Alexandros, Katsambekis, Giorgos, Nikisianis, Nikos a Siomos, Thomas. 2016. „Contemporary Left-Wing Populism in Latin America: Leadership, Horizontalism, and Postdemocracy in Chávez's Venezuela.“ *Latin American Politics and Society*. Volume 58, č. 3, 51-76
- Suhr, Henning. 2016. „Run Down: Venezuela's Road to Ruin.“ *Rise and Fall of Regional Powers*. 57-70
- Ústava Venezuely. 1999. Dostupné na: https://www.oas.org/dil/esp/constitucion_venezuela.pdf (Navštíveno 23.4.2021)
- Villa, Rafael Duarte. 2005. „Venezuela: mudanças políticas na era Chávez.“ *Estudos Avançados*. Volume 19, č. 55, 153-172
- Waldner, David, Lust, Ellen. 2015. *Unwelcome Change: Understanding, Evaluating, and Extending Theories of Democratic Backsliding*. New Haven: Yale University.

Waldner, David, Lust, Ellen. 2018. „Unwelcome Change: Coming to Terms with Democratic Backsliding.“ *Annual Review of Political Science*. Volume 21, č. 1, 93-113

Weyland, Kurt. 2013. „Latin America’s Authoritarian Drift: The Threat from the Populist Left.“ *Journal of Democracy*. Volume 24, č. 3, 18–32

Prameny

Amnesty International. 2017. „Venezuela: Use of military courts against civilians undermines rule of law.“ *Amnesty International 10.5.2017*. Dostupné na: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/05/venezuela-uso-de-tribunales-militares-contra-civiles-pone-en-jaque-al-estado-de-derecho/?fbclid=IwAR0CZTArd-8bY71W-RxSiBMKmUr6fONWXcKtwCUfbeMKVImNHAVDFnPjyZc> (Navštíveno 27.4.2021)

BBC. 2013. “Venezuelan opposition TV channel Globovision sold”. *BBC 14.5. 2013*. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-22524101> (Navštíveno 2.3.2021)

BBC. 2015. “Venezuela opposition politician Luis Manuel Diaz killed”. *BBC 26. 11. 2015*. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-34929332> (Navštíveno 2.3.2021)

BBC. 2017. “Venezuela's Maduro claims poll victory as opposition cries foul”. *BBC 31.7.2017*. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-40772531> (Navštíveno 2.3.2021)

Lobo-Guerrero, Catalina. 2015. „Regional Venezuelan opposition leader shot dead at campaign event.“ *El Pais*. 26.11.2015. Dostupné na: https://english.elpais.com/elpais/2015/11/26/inenglish/1448543086_580377.html?fbclid=IwAR26hIHxDcxtFRJQ_URmWjWGckt0uSEh_c7LzWhj4RqPgN8H5WCRje0v5iU (Navštíveno 26.4.2021)

Transparencia Venezuela. 2015. „Parlamentarias: Venezuela 2015“. *Transparencia Venezuela 20.8.2015*. Dostupné na: <https://transparencia.org.ve/wp-content/uploads/2016/07/Boleti%CC%81n-1-parlamentarias-2015.pdf> (Navštíveno 1.5.2021)

CEPAZ. 2015. *Political presecution in Venezuela*. Geneva: CEPAZ. Dostupné na: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/VEN/INT_CCPR_CSS_VEN_20686_E.pdf (Navštíveno 24.2.2021)

Corrales, Javier, von Bergen, Franz. 2015. „Venezuela’s media isn’t smearing the opposition; It’s making them invisible.“ *Americas Quarterly 23.11.2015*. Dostupné na: <https://www.americasquarterly.org/article/venezuelas-media-isnt-smearing-the-opposition-its-making-them-invisible/> (Navštíveno 23.2.2021)

- Crisis Group. 2015. "Venezuela Parliamentary Elections 2015: A Tilted Playingfield". *Crisis Group* 26. 10. 2015. Dostupné na: <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/andes/venezuela/venezuela-parliamentary-elections-2015-tilted-playing-field> (Navštíveno 23.2.2021)
- EFE. 2017. "Venezuelan Supreme Court annuls National Assembly's appointment of new judges". *Agencia EFE* 21. 7. 2017. Dostupné na: <https://www.efe.com/efe/english/world/venezuelan-supreme-court-annuls-national-assembly-s-appointment-of-new-judges/50000262-3331949> (Navštíveno 4.3.2021)
- Human Rights Watch. 2014. "Venezuela: Violence Against Protesters, Journalists". *Human Rights Watch* 21.2.2014. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2014/02/21/venezuela-violence-against-protesters-journalists> (Navštíveno 16.3.2021)
- Human Rights Watch. 2015. "World Report 2015: Venezuela, events of 2014". *Human Rights Watch*. Dostupné na: <https://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/venezuela> (Navštíveno 16.3.2021)
- Human Rights Watch. 2021. "Venezuela: Attacks Against Freedom of Expression Must Cease Immediately". *Human Rights Watch* 14.1.2021. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2021/01/14/venezuela-attacks-against-freedom-expression-must-cess-immediately> (Navštíveno 16.3.2021)
- Chun, Zhang. 2017. „Latin America’s Oil-Dependent States Struggle to Repay Chinese Debts.“ *The Diplomat* 15. 4.2017. Dostupné na: https://thediplomat.com/2017/04/latin-americas-oil-dependent-states-struggle-to-repay-chinese-debts/?fbclid=IwAR1-Wj00vXx6gGEkp3BrVeUBfpw6mwikseaI_PPaKR87B9npWac4hv9OG3s (Navštíveno 26.1.2021)
- INFOBAE. 2017. La empresa que denunció el fraude en la Constituyente retiró a sus empleados de Venezuela "por seguridad". *INFOBAE* 2.8.2017. Dostupné na: <https://www.infobae.com/america/venezuela/2017/08/02/la-empresa-que-denuncio-el-fraude-en-la-constituyente-retiro-a-sus-empleados-de-venezuela-por-seguridad/> (Navštíveno 18.3.2021)
- International Media Support (IMS). 2016. *Threats, lies and censorship: Media in Venezuela*. IMS 2016. Dostupné na: https://www.mediasupport.org/wp-content/uploads/2016/07/Venezuela-report_4-ENG-final3.pdf?fbclid=IwAR0HP7A0tpCruRbwz1NS4OYcgX9IZqpOOVxxIM3FE1SF1S_voktdOXQSYEc (Navštíveno 26.4.2021)
- Inter-American Commission on Human Rights (IACHR). 2009. *Democracy and Human Rights in Venezuela*. IACHR 30. 12. 2009. Dostupné na: <http://www.cidh.oas.org/pdf%20files/VENEZUELA%202009%20ENG.pdf> (Navštíveno 20.3.2021)

Inter-American Commission on Human Rights (IACHR). 2017. *Democratic Institutions, the Rule of Law and Human Rights in Venezuela: Country report*. IACHR 31. 12. 2017. Dostupné na: <https://reliefweb.int/report/venezuela-bolivarian-republic/situation-human-rights-venezuela-democratic-institutions-rule> (Navštíveno 20.3.2021)

International Commission of Jurists (ICJ). 2017. *Achieving justice for gross human rights violations in venezuela, baseline study 2017*. ICJ. Dostupné na: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2017/08/Venezuela-GRA-Baseline-Study-Publications-Reports-Thematic-reports-2017-ENG.pdf> (Navštíveno 31.3.2021)

Meziparlamentní unie. <https://www.ipu.org> (Navštíveno 15.3.2021)

Mallett-Outtrim, Ryan. 2014. "Venezuela's Maduro Accuses Opposition Mayor of Supporting Violence". *Venezuelanalysis.com*. Dostupné na: <https://venezuelanalysis.com/news/10516> (Navštíveno 4.4.2021)

Pons, Corina, Ellsworth, Brian. 2017. "Venezuela opposition says 7 million vote in anti-Maduro poll". *Reuters* 16.7. 2017. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics/venezuela-opposition-says-7-million-vote-in-anti-maduro-poll-idUSKBN1A104O> (Navštíveno 5.4.2021)

The Carter Center. 2013. *Study Mission of The Carter Center 2013, Presidential Elections in Venezuela*. The Carter Center 14. 4. 2013. Dostupné na: <https://aceproject.org/ero-en/regions/americas/VE/venezuela-tcc-final-report-presidential-2013> (Navštíveno 29.3.2021)

United Nations. 2019. *Human rights in the Bolivarian Republic of Venezuela: Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the situation of human rights in the Bolivarian Republic of Venezuela*. United Nations. Dostupné na: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/A_HRC_41_18.pdf (Navštíveno 29.3.2021)

Venice commission. 2017. *Preliminary opinion on the legal issues raised by decree No. 2878 of 23 may 2017 of the president of the republic on calling elections to a national constituent assembly*. Strasbourg: Venice commission 21.7.2017. Dostupné na: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI\(2017\)004-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI(2017)004-e) (Navštíveno 1.4.2021)

Sullivan, P. Mark. 2015. *Venezuelan Opposition Wins December 2015 Legislative Elections*. CRS INSIGHT 7.12.2015. Dostupné na: <https://fas.org/sgp/crs/row/IN10404.pdf> (Navštíveno 2.4.2021)

Amnesty International. 2021. „*Amnesty International Report 2020/21: The state of human rights*.“ Amnesty International 7.4.2017. Dostupné na: https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/3202/2021/en/?fbclid=IwAR05Kj2FwzPOCsEnWB6ML_wreHGcXf-koKaTGBxDdq3OIv3kmFIOzUIwWVc (27.4.2021)

Observatorio electoral venezolano. <https://oevenezolano.org/> (Navštíveno 3.4.2021)

Seznam tabulek a grafů

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Model demokratické eroze.....	14
Tabulka 2 - Volby do AN 2015	45

Seznam Grafů

Graf 1 – Pokles demokratického indexu Venezuely.....	12
--	----